

VERITATIS IMAGO

TUDOMÁNYOS, MUZEOLÓGIAI, KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

www.veritatisimago.hu

2022/3-4.

VERITATIS IMAGO

TUDOMÁNYOS, MUZEOLÓGIAI, KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Megjelenik online, negyedévente

2022/3-4.

www.veritatisimago.hu

Főszerkesztő

Dr. Fodor Ferenc

Szerkesztőbizottsági elnök

Dr. Nagy Imre

Vezető szerkesztő

Medgyesi Konstantin

Szerkesztőségvezető

Hegedűs Anita

Tematikus szerkesztők

Bíró-Balogh Tamás

Forgó Géza

Mód László

Nátyi Róbert

Pópity Dániel

Tóth Benedek

Tóth István

Varga András

Varga Sándor

Vukov Anikó Veronika

Technikai szerkesztő

Hegedűs Anita

Webszerkesztő

Czukor Péter

A tanulmányok lektorai

Medgyesi Konstantin

Szolnoki Zoltán

Tóth István

Szerkesztőség

Móra Ferenc Múzeum

Szeged, Roosevelttér 1-3.

E-mail cím: info@veritatisimago.hu

Telefonszám: +36 62 549 040

Kiadja

Móra Ferenc Múzeum (Szeged, Roosevelttér 1-3.)

Felelős kiadó

Fogas Ottó igazgató

ISSN 2559-9836 (Online)

TARTALOMJEGYZÉK

TÖRTÉNETTUDOMÁNY

DEÁK ÁDÁM: <i>Szeged szabad királyi város képviselete az 1843/44. évi országgyűlésen – Követutasítások és követjelentések a diétáról</i>	4
FÁRI IRÉN: <i>Vendéglő a Nagycastleánál: a Csendes Vendéglő</i>	24
KÁROLY JANZSÓ: <i>The Commemorative Year of Saint Emeric. The View from a Benedictine Professor</i>	33

MÚZEUMANDRAGÓGIA

HEGEDŰS ANITA: <i>Kinn vagy benn? A szegedi egyetemisták múzeumképe egy kvalitatív vizsgálat alapján</i>	40
--	----

Szeged szabad királyi város képvisellete az 1843/44. évi országgyűlésen – Követutasítások és követjelentések a diétáról¹

Deák Ádám*

*Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak

követek
követjelentések
követutasítások
országgyűlés
szabad királyi városok

envoys
envoy reports
envoy instructions
parliament
free royal cities

Absztrakt

Tanulmányomban Szeged szabad királyi város szerepét vizsgálom meg az 1843/44. évi országgyűlésen a követek felszólalásai, a követutasítások és követjelentések alapján. A követutasítások alapján határozták meg az országgyűlések működését, mivel a követeknek ragaszkodniuk kellett az utasításukhoz, attól nem térhettek el, ha mégis megtették, akkor visszahívhatták őket és mást küldhettek helyettük. Miután az uralkodó kiküldte a törvényhatóságoknak az országgyűlési meghívólevelet, azok kisebb bizottságokban kidolgozták az anyautasításokat. Ahogy az országgyűlési tanácskozások haladtak előre, úgy újabb és újabb ügyek merülhettek fel, ilyenkor a követek nem dönthettek önállóan, hanem meg kellett várniuk a törvényhatóságuk pótutasítását. Szeged számára ezen az országgyűlésen a legfontosabb megoldandó problémát a szabad királyi városok ügye jelentette. A megyék és a városok is fontosnak tartották ennek az ügynek az elrendezését, hiszen az összes szabad királyi város egyetleneg szavazattal rendelkezett, emellett kettős függésben álltak a Helytartótanács és a Kamara révén. Előadásomban kitérek arra, hogy a szegedi városi tanács és választott közösség, valamint követek hogyan vélekedtek a szabad királyi városokat érintő kérdésekről. Szegedet ezen az országgyűlésen Aigner Ferdinánd és Szilber Antal képviselték, röviden az ő életükbe is betekintést nyújtok.

Bevezetés

Szeged történetét már számos monográfiában és tanulmányban megírták, azonban a városnak a rendi országgyűléseken betöltött szerepére kevesebb figyelem összpontosult. Szócs Sebestyén az egyik munkájában Szegednek az 1832/36. évi országgyűlési tevékenységét vizsgálta (Szócs, 1988). Habermann Gusztáv a Rengyei-Aigner Ferdinánd életét feldolgozó monográfiájában említést tett a városnak az 1843/44. évi országgyűlésen betöltött szerepéről, azonban néhány dolog pontosításra szorul (Habermann, 2000).

Tanulmányomban a szabad királyi városok ügyét mutatom be Szeged város követutasításain, követjelentésein és a követek felszólalásai alapján. Mielőtt a városokkal kapcsolatos rész kérdések fejtegetésébe bocsátkoznék, szükséges átfogó képet vázolni a követutasításokról. A követutasítások alapjaiban meghatározták a rendi országgyűlések működését. Miután a király szétküldte a törvényhatóságoknak az országgyűlési meghívólevelet, azok kisebb bizottságokban kidolgozták az anyautasításokat, amelyek a legrészletesebbek voltak, hiszen igekeztek minden fontos kérdésben utasítást adni a követeknek. A vármegyék, szabad királyi városok, szabad kerületek, káptalanok minden általuk fontosnak vélt ügyben állást foglaltak, a követek nem dönthettek önállóan. A vármegyékben a közgyűlés, a szabad királyi városokban a városi tanács és választott község volt jogosult a követutasításokat elfogadni. Ha a követek mégis önállóan, követutasításuktól eltérően foglaltak állást, akár vissza is hívhatták őket, és mást küldhettek helyettük. Ahogy haladtak az országgyűlési tárgyalások, újabb ügyek is felmerülhettek, ekkor a követeknek pótutasítást kellett kérniük s megvárniuk azt, mielőtt állást foglaltak. A követutasításokkal kapcsolatban jelenleg kevés forráskiadással rendelkezünk, mindössze Borsod (Seresnő,

¹ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

1987), Zala (Molnár, 2003) és részben Zemplén (Bodnár, 1940) vármegye, valamint Debrecen (Gazdag, 1989) szabad királyi város utasításairól készült feldolgozás. Ha feltárnánk szélesebb körben a követutasításokat, jobban megismerhetnénk a törvényhatóságok álláspontjait az országgyűléseken tárgyalt ügyekkel kapcsolatban. A diétákon folyó vitákat és a legfontosabb döntéseket már behatóan ismerjük, azonban a követutasítások feltárásával újabb részleteket tárhatunk fel a reformkori országgyűlések történetéből.

A szabad királyi városok fogalmát és jogait 1793-ban a közjogi-politikai rendszeres bizottság foglalta össze. Eszerint a szabad királyi városok olyan különleges polgári közösségek, amelyek privilégiumokkal rendelkeznek (vásártartási jog, árumegállító jog), területük felett saját „törvénykezési” joguk van (statutumokat alkothatnak), a király közvetlen ellenőrzése alatt állnak, emellett polgáraik kollektíven nemes személynek számítanak, és képviselőik útján részt vesznek az országgyűlésen (Csizmadia, 1976: 51; Czoch, 2005: 308). Az 1843/44. évi országgyűlésen már így határozták meg a város fogalmát: „A város áll a város környékéből és a városi lakókból.” Csak a második paragrafusban említi az országgyűlési törvénytervezet, hogy a szabad királyi város önálló törvényhatóság, amely szabályrendeleteket hozhat, felsőbb ellenőrzés mellett önmagát kormányozza. Czoch Gábor megállapítása szerint, míg az első meghatározás a privilégiumokat hangsúlyozta, addig a későbbi már inkább a demográfiát és térbeli elhelyezkedést (Czoch, 2006/1: 218). A szabad királyi városok országgyűlési részvételét az 1608. évi koronázás utáni első törvénycikkben határozták meg. Ez a törvénycikk hozta létre az alsó- és felsőtáblát, a városok az alsótáblán foglaltak helyet és a negyedik rendet alkották.¹ Szeged 1498-ban kapott szabad királyi városi rangot II. Ulászlótól (1490–1516), ami megerősítette a IV. Bélától (1235–1270) kapott korábbi kiváltságait, azonban a török háborúk miatt ez a kiváltságlevél elveszett. Az 1715:107. törvénycikkben ismét megerősítették Szeged szabad királyi városi rangját, amit III. Károly (1711–1740) majd az 1719. május 21-én kelt kiváltságlevelében erősített meg (Reizer, 1899: I. 53–54, 269).

A követek megválasztása, anyautasítások kidolgozása

V. Ferdinánd (1830/1835–1848) az 1843. március 15-én kelt királyi meghívólevelében május 14-re Pozsonyba hívta össze az országgyűlést (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1577/1843). A meghívó megérkezése után Szegeden összeállították a szavazásra jogosultak névsorát a követválasztással kapcsolatban Felsővárosban, Rókuson, Alsóvárosban és a Palánkban. A követek megválasztására május 2-án került sor a tanács, a választott község és 42 képviselő útján. Megállapítható, hogy valamiféle képviseleti rendszer létezett, hiszen a polgárságot 42 fő képviselte, azonban sajnos a választott község és a megválasztott polgárok névsora nem ismert. Öt jelölt indult: Wöber György, tanácsnok, Tary Pál, tanácsnok, Szilber Antal tanácsnok, Petrovics István főjegyző és Aigner Ferdinánd főügyész. Végül Petrovics visszalépett a választás előtt. A követeket titkos szavazással választották meg: urnákat, fekete-fehér golyókat használtak. Az lett a követ, aki a szavazatok több mint felét megkapta. Ezek után Aigner Ferdinándot és Szilber Antalt választották meg követekként (Jelenkor, 1843. május 11.; Szántó, 1985: 727; Habermann, 2000: 296–302).

Ezután a kiküldött választmány megfogalmazta az anyautasításokat, amit elegyes ülésen fogadtak el. A tanácstagok és delegált választott polgárok hagyták jóvá a pontokat. Sajnálatos módon az anyautasítások nem lelhetők fel a szegedi levéltárban, azonban Reizner János, Szeged város történetének első összefoglalója még láthatta ezeket az utasításokat, ő huszónhét–huszonnyolc pontot jegyzett le. A Hírnök, a Jelenkor és a Pesti Hírlap hasábjain is közölték nagy vonalakban ezeket az utasításokat (Hírnök, 1843. május 28.; Jelenkor, 1843. május 13.; Pesti Hírlap, 1843. június 1.; Reizner, 1884: I. 53–55; Reizner, 1899: III. 50–52). Azt sem lehet sajnos meghatározni, hogy az országgyűlés alatt hányszor adtak pótutasítást a követeknek, mivel egy-két kivételtől eltekintve azok sem lelhetők fel. Korábban, 1842-ben egy 47 oldalas javaslat készült az utasításokra, de ez nem a végleges szöveg. (MNL CSML IV. A. 1003 d. 367/412/1843) A következőkben az újságtudósítások, illetve Reizner munkája alapján röviden ismertetjük a szegedi anyautasításokat.²

1. Orvosolják az országos és helyi sérelmeket. 2. A partiumi megyéket hívják meg az országgyűlésre. 3. A törvényeket szigorúan hajtsák végre, mondják ki a felelősség elvét. 4. A házi adó fizetéséhez a nemesség is járuljon hozzá aránylagosan. 5. Szűnjenek meg az országgyűlési ingyenes szállások. 6. Kerületi naplót és országgyűlési újságot is szerkesszenek. 7. A magyar nyelv ügyét végképp rendezzék. 8. Állítsanak fel nemzeti bankot. 9. Az ősiséget és a hitbizományokat töröljék el. 10. Amíg az ősiséget nem törlik el, addig hiteltárat állítsanak fel. 11. A nem nemesek is szerezhessenek nemesi javakat. 12. Nem nemesek is viselhessenek bármilyen hivatalt. 13. A Hármaskönyv I. részének 9. címét, azaz a nemesi jogokat, különösen a személyes szabadságot az ország minden lakosára terjesszék ki. 14. A vámokat az országgyűlésen állapítsák meg, a honi ipart védő vámokat vezessenek be. 15. Az utak készítésének terheihez mindenki járuljon hozzá. 16. Az egyedáruságot töröljék el. 17. Hozzák létre a fiumei vasutat és a Duna-Tisza csatornát Pest és Szeged között.

18. Támogassák a nevelés és oktatás fejlesztését, politechnikumokat, reáliskolákat, tanítóképzőket hozzanak létre. 19. Támogassák a szabad vallásgyakorlást. 20. Az egyházi javak tulajdonosai minden országgyűlésen adjanak számot arról, hogy a jövedelmeiket a kitűzött célra fordították-e. 21. A vegyes házasságok kérdését rendezzék el, szorgalmazzák a polgári házasságkötést. 22. Országos statisztikai hivatalt hozzanak létre. 23. Az ügyvédek nyelvkötési büntetése (silentium) s a tanulóknak az iskolákból való kizárása szűnjék meg. 24. A tárnokszéket szüntessék meg, a városi feljebbviteli ügyek ezután a király kúriára kerüljenek, ahová városi bírókat is válasszanak. 25. Mondják ki a kötelező örökváltság megvalósítását. 26. A szabad királyi városok ügyét rendezzék. 27. Minden évben Budapesten legyen országgyűlés az 1765:2. törvénycikk szerint. 28. Valósítsák meg a sajtószabadságot.

A városokkal kapcsolatban mindeztidáig csak kevés követutasítás, illetve országgyűlési elemzés jelent meg. Balázs Péter például Győr város néhány utasítását közölte az 1843/44. évi országgyűlés kapcsán, s úgy vélekedett, hogy haladó és retrográd nézetek keveredtek a győri utasításokban. A képviselőtestület üléseinek a nyilvánossága mellett foglaltak állást, azonban a tisztikar időnkénti újraválasztásának a lehetőségét elvetették. Támogatták a városokban lakó nemesek kiváltásainak a megszüntetését. A céhek fenntartását viszont pártolták. A városi bíróság hatáskörét a város minden lakójára, sőt a városban tartózkodó vidékiekre és vagyonukra is ki kívánták terjeszteni. Kívánták, hogy a közterheket igazságosan osszák fel és terjesszék ki mindenkire. Emellett szükségesnek tartották, hogy a polgárok felsőbb hivatalokat is elnyerhessenek. Nem támogatták, hogy a polgárjog megszerzését túlságosan megszorítsák (Balázs, 1980: 129–130). A Rácz István által szerkesztett *Debrecen története 1693–1849* című könyvben fellelhető Debrecen néhány követutasítása. Az 1843/44. évi országgyűlés kapcsán a közvetett választást, zsidók polgárjoggal való felruházásának elutasítását, a városok országgyűlési szavazata rendezésének szükségességét fogalmazták meg, azonban nem közölték a konkrét utasításokat (Rácz, 1981: 202–208). Nagy Lajos a *Budapest története III.* monográfiában megvizsgálta Buda és Pest álláspontjait is röviden a városi kérdés rendezésével kapcsolatban. Buda követelte, hogy az értelmiségiek is kapjanak nagyobb befolyást a város életében. A községi ügyek intézését nyilvánosan végezzék. A kamarai felügyelet szűnjön meg és csak a Helytartótanács irányítása alá tartozzanak. Pest városa inkább a szavazati kérdés rendezésére fektette a hangsúlyt, minden városnak egyenkénti szavazatot követeltek. Emellett szintén támogatták a kamarai felügyelet megszüntetését (Nagy, 1975: 432–433).

Az országgyűlési tanácskozások ismertetése előtt röviden bemutatom Aigner Ferdinánd és Szilber Antal pályafutását.

Aigner Ferdinánd

Aigner Ferdinánd 1808-ban született Szegeden, apja Aigner József szegedi polgár, kereskedő, városi tanácsos, helyettes városkapitány, majd helyettes polgármester. Anyja Müller Anna Erzsébet. Felesége Nyári Rozália volt, akitől két gyermeke született. Tanulmányait a szegedi piarista gimnáziumban végezte 1817–1823 között a grammatikai és humán osztályban. 1825/26-ban első évfolyamos joghallgató a pozsonyi királyi jogakadémián, majd 1826/27-ben a győri királyi akadémián folytatta tanulmányait. A gyakorlatát Szegeden végezte. 1828-ban jurátus lett a pesti Királyi Táblán, 1829-ben tett ügyvédi vizsgát. Az 1830-ban tartott szegedi tisztújítás alkalmával tiszteletbeli ügyésszé választották, 1833-ban rendes ügyész lett, majd később főügyész. Részt vett a Szegeden felállított Alsóvárosi Gazdálkodási Egyesület tevékenységében, emellett az Alsóvárosi Díszes Társalkodó Egyesület alapítója is volt. Az 1844-ben felállított Védegyelet szervezésében is aktívan részt vett. Kossuth Lajos egyik legfőbb híve volt a városban, a liberális reformok egyik legnagyobb támogatója. Az 1843/44. évi, majd az 1847/48. évi országgyűléseken is Szeged városát képviselte. 1848-tól a Rengy nevet vette fel. 1848. március 15-én tagja volt annak az országgyűlési küldöttségnek, amely Pozsonyból Bécsbe ment. 1848. április 14-én Szegeden a tisztviseelő választáson polgármesterjelölt volt, de nem nyert, csak tanácsnoknak választották meg. Az 1848-ban összehívott első népképviselői országgyűlésen Szeged alsóvárosi kerület képviselője. 1848. október 18-án népfelkelési kormánybiztossá nevezték ki. Debrecenbe is követte a kormányt, s a Radical Párt tagja lett. A szabadságharc bukása után őt is hadbírósnak állították, azonban 1851 szeptemberében felmentették. 1852-ben újabb eljárást indítottak ellene, rövid ideig letartóztatták, majd ismét felmentették. Ezután leginkább gazdálkodott Adácson, ahol földet bérelt, mivel az ügyvédi tevékenységet nem engedélyezték a számára. 1858-ban halt meg Adácson (MNL OL O 78: 5. k.; Habermann, 1992: 233–234; Habermann, 2000; Pálmány, 2011: II. 1282–1283).

Szilber Antal

Szilber Antal 1804-ben született Szegeden. A családja a bajorországi Preusach városából származott. Apja, Szilber József Szeged városi főbíró, majd nyugalmazott polgármester, anyja Kormányos Borbála. Neje Béró

Borbála volt, akitől hét gyermeke született. Szilber a szegedi piarista gimnáziumban végzett, majd a pozsonyi királyi akadémián jogot hallgatott 1822–1824 között. Gyakorlatát Takácsy Ignác pozsonyi ügyvéd mellett végezte egy évig, majd Szeged kancellistája, írnoka volt két évig. 1827-ben jurátus lett a pesti Királyi Táblán Kárász Miklós ítélőmester mellett, 1828-ban tett ügyvédi vizsgát. 1827-től már Szeged tiszteletbeli ügyésze, 1830–1834 között városi alügyész, majd 1834-ben főügyész. 1833-ban választott polgár, a Szegedi-Belvárosi Kaszinó tagja. 1835-ben Csongrád vármegye a táblabírájává választotta. 1836–1845 között helyettes városi tanácsos, majd 1846-ban városi tanácsos lett. Az 1839/40. évi és 1843/44. évi országgyűléseken Szegedet képviselte. 1845-ben a Szeged–Csongrádi Takarékpénztár választmányi tagja. 1845-ben ügyvédi tevékenységet is végzett Szegeden. 1846-ban a Bérczy nevet vette fel. 1847-ben rangelső tanácsos lett. 1848. március 18-án ő olvasta fel a szegedi népgyűlésen a 12 pontot. Tagja lett a Közcsendi és Közrendi Bizottságnak, majd a Hadi Választmánynak is. 1848-ban őt is jelölték polgármesternek, de nem választották meg, csak tanácsos lett. A Szegeden felállított harmadik honvéd zászlóalj felfegyverzése érdekében is segédkezett. Szegeden megválasztották a helyi rögtönítélő törvényszék tagjává, majd 1849-ben a Szemere kormány kinevezte az országos főtörvényszék bírójává. A szabadságharc bukása után egy ideig bujdosott, de önként feladta magát. 1850-ben több havi várfogságra ítélték, de kegyelmet kapott és felmentették. 1853. szeptember végéig rendőri felügyelet alatt állt, ez idő alatt visszavonultan élt. 1861-ben ismét polgármesternek jelölték Szegeden, de ekkor sem kapott többséget, azonban városi főkapitánynak megválasztották. Ezt a tisztséget az 1861 februárjában kibocsátott pátensig viselte, valószínűsíthető, hogy lemondott. 1860–1863 között a Szegedi-Belvárosi Kaszinó alelnöke volt. 1865-ben országgyűlési képviselőnek választották, de lemondott erről a tisztségéről, talán idős kora vagy betegsége miatt. 1866-ban halt meg Szegeden (MNL OL O 78: 5. k.; Habermann, 1992: 25; Pálmány, 2011, II.: 1470–1471).

Az országgyűlés megnyitása

A szegedi követek 1843. május 20-án küldték az első jelentésüket az országgyűlésről. Eszerint május 14-re időben megérkeztek Pozsonyba, tiszteletüket tették Habsburg József nádor főhercegnél és Szerencsy István személynőknél, a megbízólevelüket bemutatták nekik. A városok képviselői már május 16-án külön tanácskozásra gyűltek össze a törvényhozási jogállásuk rendezéséről és a szavazatukról. Május 17-én tartotta az alsó tábla az első kerületi ülést, a szegedi követek ekkor felvetették, hogy kerületi jegyzőnek városi követeket is válasszanak, amit a megyék elfogadtak. Kinevezték azt a küldöttséget, amely a követek megbízóleveleit vizsgálta meg, ebben a bizottságban is helyet kapott két városi követ. Az első országos ülést május 18-án tartották meg, ekkor hirdették ki, hogy V. Ferdinánd másnap fog megérkezni Pozsonyba. Május 19-én sor került a tisztviselő választásokra: a szabadkai Zomborcsevics Ferenc és a kassai Demeczky Lajos követet kerületi jegyzőnek, a debreceni Nagy Sándort, a bártfai Markovics Antalt, a szabadkai Szárics Józsefet és a zombori Hauke Bélát naplóbíróknak, Szilber Antalt és a székesfehérvári Sáy Istvánt pedig a megbízóleveleket ellenőrző bizottságba választották meg. Ezekben a napokban a városi követek Klemens Wenzel Lothar von Metternich és Franz Anton von Kolowrat-Liebsteinsky osztrák birodalmi miniszterekhez küldöttséget menesztettek, hogy kérjék tőlük a városok ügyének a támogatását, azonban csak általános biztató szavakkal tért vissza a küldöttség. V. Ferdinánd május 20-án nyitotta meg az országgyűlést a pozsonyi primási palotában, átadta az előterjesztéseket, amiket elegyes ülésen, azaz a két tábla közös ülésén hirdettek ki. A királyi előadások nyolc pontot tartalmaztak: 1. Az előző országgyűlésen kiküldött választmányok (büntetőtörvénykönyv és börtönügy, katonai élelmezés és elszállásolás) munkáit vizsgálják meg. 2. A megyei kihágások megelőzésére alkossanak törvényt. 3. A szabad királyi városok helyzetét rendezzék. 4. A közlekedés fejlesztése kapcsán tegyenek javaslatokat. 5. A hiteltörvények hiányosságait orvosolják. 6. Tanácskozzanak egy jelzalog-hitelintézet felállításáról. 7. Az országgyűlési szállásbérekről alkossanak törvényt. 8. A korábbi országgyűlési választmányok munkáival kapcsolatos kiadásokat vitassák meg. (Horváth, 1886: II. 391) A szegedi követek levelükben jelentették a küldőiknek, hogy a városok rendezése kapcsán még csak fel sem merült eddig az, hogy bizottságot állítsanak fel vagy meghallgassák őket. A megyék (még a kormánypártiak sem) nem akarnak tudni a városok szavazati számának felemeléséről, amíg a belső szerkezetüket nem rendezik. A királyi előadások is hallgattak a városi belső szerkezet rendezéséről, csak általánosságban szóltak arról. A kormányzat a végrehajtó hatalom, és mégsem rendelkezik a városok ügyének rendezéséről – panaszták (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1004/2155/1843).

Május 27-én a kerületi ülésen végül felállítottak egy bizottságot a városok rendezése kapcsán, amibe tizenhét megyei és hat városi követet választottak be. (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1058/2247/1843) A városok rendezése égető probléma volt már ekkorra, hiszen az összes szabad királyi város együttvéve rendelkezett egy szavazattal, emellett fontos volt az is, hogy a belső szerkezetüket a megyékéhez hasonlóan átalakítsák (Szántó, 1985: 728).

A szegedi követek a június 1-jei levelükben jelentették, hogy a bizottságba a tiszántúli kerületből egy városi követet sem választottak be, ez ellen Debrecen egyik követe fel is szólalt. Sőt azt is felvetették, hogy Horvátországból és a bányavárosokból sem jutott be a bizottságba városi követet. Követelték tehát a debreceni követek mindennek orvoslását, amit a szegedi követek is támogattak. A bizottságban a hat városi követ (Bártfa, Esztergom, Győr, Pest, Sopron és Székesfehérvár egy-egy követe) egyből a városenkénti egy-egy szavazati jogot követelte. A városok közötti egyetértés helyett bizalmatlanság támadt, nőtt az idegenkedés. A kisebb városok bizalmatlanok voltak a nagyobb városokkal szemben, mivel úgy gondolták, hogy azok szavazata biztosabb lábakon áll. Attól tartottak, hogy a nagyobb városok kiharcolják maguknak az egy-egy szavazatot, a kisebb városoknak pedig csak töredék szavazat jut. A városok arra hivatkozva is kívántak nagyobb befolyást az országgyűlésen, hogy a közterhek fizetésében is jelentős szerepet vállalnak (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1066/2204/1843). Május 31-én a kerületi ülésen Szilber Antal arra hivatkozott, hogy a városok szavazata kapcsán nem érdemes állandóan a 1608. évi koronázás utáni törvénycikkre hivatkozni, mivel az már elavult. Csak a városok belső szerkezetének a rendezése után lehet szavazatot adni számukra. Ezzel Szeged álláspontját is egyértelművé tette, azaz először szükséges a városok belső szerkezetének a rendezése, hogy a városoknak adandó szavazatról dönteni tudjanak (Kerületi napló, I. 232, 8. kerületi ülés, 1843. május 31.).

A városokat két nagy testület irányította a belső és a külső tanács. A városi tanácsot nevezték belső tanácsnak. A városi tanács végezte a törvénykezési, igazságszolgáltatási, közigazgatási és gazdasági teendőket. A polgármester, városhírnök, városkapitány voltak a legfontosabb tisztségek. A polgárjoggal rendelkezők általában véve választójoggal is rendelkeztek, maguk közül választották meg a külső tanácsot (választott község). Ez a külső tanács (amely nagyjából 60–100 főből állt) választotta meg a belső tanácsot, bírót, polgármestert, városkapitányt (H. Németh, 2006: 119). A két testület tagjai általában életük végéig viselték ezeket a tisztségeket, vagy ha büncselekmény miatt leváltották őket. A hatalom szinte néhány család kezében összpontosult. A külső tanács kezdetben a közgyűlés által választott testület volt. Ezen a közgyűlésen eleinte a városi valamennyi lakosa részt vehetett, később azonban csak a polgárjoggal rendelkezők. A legtöbb városban a hatalom csak néhány gazdag városi polgárcsalád kezében összpontosult (Csizmadia, 2007: 117–118, 183–184).

Június 1-jén a városi követek a pozsonyi városházán összegyűlve arról határoztak, hogy a tiszántúli kerületből Szatmárnémeti, a bányavárosok közül Besztercebánya, a horvát városok közül pedig Zágráb egy követét választják be a városi ügyben munkálkodó bizottságba Esztergom, Sopron és Székesfehérvár helyett, ezt a megyék is jóváhagyták (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1090/2316/1843; Czoch, 2020: 375).

A városok ügyében felállított kerületi bizottság 1843. augusztus végére készült el a munkájával. A szegedi követek augusztus 25-ei levelükben már bizonytalannak festették le a jövőt: „...gyakran szatócs szellemű avas érdekek élet-halálra küzdenek egy szélszerűbb átalakulásnak reájuk nézve kínos eszméjével...” – fogalmaztak levelükben. Hazánk csak akkor emelkedhet fel, ha nem Karok és Rendek és nem az osztályok érdeke lesz a haza érdeke előtt. Ha nem népszolgásgátra alapított testületek működnek, és nem a múlt kiváltságait tartják meg, hanem a nép lesz képviseltetve. A megyék jelenlegi állásával ez nem valósulhat meg, a megyék reformjára is szükség van ahhoz, hogy a népképviselő megvalósulhasson. Vannak a törvényhozásnak olyan tagjai, akik ilyen szempontból nézik a dolgokat, és a szabad királyi városok szavazatára is így tekintenek. A jelenlegi törvényhozás csak egy szebb jövő előkészítésére megfelelő – vélekedtek a szegedi követek (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1590/3230/1843).

A Pest megyei követ, Szentkirályi Móric 1843. szeptember 21-én a kerületi ülésben jelentette, hogy a városok ügyének a munkálata már sajtó alatt van. 27 megye úgy határozott, hogy szeptember 27-étől kezdődően vegyék tárgyalás alá a városok belső szerkezetének rendezéséről szóló javaslatot, a városi szavazatról pedig majd novemberben határozzanak (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1759/3551/1843). A következőkben a városokat érintő legfontosabb rész kérdéseket ismertetem.

A szabad királyi városok országgyűlési szavazatszámának és belső szerkezetük reformja

A legnagyobb vitákat a szabad királyi városok országgyűlési szavazatszámának váltotta ki,³ hiszen összesen egyetlen kollektív szavazattal rendelkeztek az alsótáblán.⁴ Ennek a gyakorlatnak a forrásával kapcsolatban több nézet alakult ki. A reformkor idején élt Jászay Pál sem tudta pontosan meghatározni, hogy mikor ment végbe ez a szavazatsökkenés. Abban biztos volt, hogy a városok egyenkénti szavazati joga a 17. században még biztosan érvényesült⁵ (Jászay, 1843). Eperjessy Kálmán szerint 1687 után figyelhető az meg, hogy az összes város egy

szavazattal rendelkezik (Eperjessy, 1971: 97). Szijártó M. István úgy nyilatkozott, hogy 1790 után kezdődött ez a gyakorlat (Szijártó, 2010: 313–316). Szócs Sebestyén igen alapos kutatómunkát végzett, végül ő és Czoch Gábor (Czoch, 2005: 294; Czoch, 2020: 365) is arra a megállapításra jutott, hogy az 1825/27. évi országgyűlésen már egészen biztosan csak egy szavazatot számítottak a városoknak. Ezt az álláspontot vallja Szabó István, Kosáry Domokos, Trócsányi Zsolt, Szabad György, Gárdonyi Albert, Gyimesi Sándor, Mályusz Elemér, Kérészy Zoltán, Horváth Mihály, Bánk Ernő, Csizmadia Andor, Pásztor József, Ladányi Gedeon, Bayer Márton is (Szócs, 1996: 19–29). Antal Tamás is úgy vélekedett, hogy az 1825/27. évi országgyűléstől számították egynek a szabad királyi városok szavazatát (Antal, 2013: 21). Ezt az álláspontot megerősíti Debrecen városának 1843/44. évi követutasítása, mivel abban is arra hivatkoznak, hogy az 1825/27. évi országgyűléstől számítják egynek a városok szavazatát (Gazdag, 1989: 84). Azt azonban érdemes szem előtt tartani, hogy a rendi országgyűléseken nem mindig számolták össze egyenként a szavazatokat, háromféle módot is használtak. Bevett szokás volt a közfelkiáltás, amikor egyhangúlag döntöttek a rendek. A második mód a mérlegelés (ponderálás) volt, amikor is az ülést vezető személynek a követek felszólalásai alapján döntött az adott ügyben. Ha nem lehetett egyértelműen eldönteni egy-egy vitában a többség akaratát, akkor alkalmazták az egyenkénti szavazást (Dobszay, 2019: 214–228). Szócs is felhívta már arra a figyelmet, hogy a szavazatok összeszámlálása csak az 1790/91. évi országgyűléstől volt rendszeres, s kezdetben csak a kerületi üléseken került arra sor (Szócs, 1996: 19–29). S valóban, az 1825/27. évi országgyűlésen a Vas vármegyei követek például kijelentették, hogy utasításukban az szerepel, hogy amíg az országgyűlés koordinációja nem történik meg, addig az országos ülésekben a köztárgyakról ne egyenkénti voksolással döntsenek, hanem a régi szokás szerint (Valószínűleg a mérlegelésre, közfelkiáltásra gondoltak.) (Rendi jegyzőkönyv, 1825/27: III. 314–315., 129. országos ülés, 1826. augusztus 7.).

Javaslatokat már a korábbi országgyűléseken is kidolgoztak a városok ügyében, amelyek közül csak néhányat ismertetünk. Ócsai Balogh Péter vezetésével készítették tervezetet az 1790/91. évi országgyűlés által kiküldött közjogi rendszeres bizottságban, melynek során a szabad királyi városok részvételét is szabályozni kívánták a diétákon. Eszerint a 20 ezer főnél nagyobb lakosú települések két követet küldhettek volna, a 10 ezer főnél több lakosúak egy követet, az ennél kisebb városokat olyan csoportokra kellett volna osztani, hogy lakosságszámuk összesen elérje a 20 ezret, és ez alapján két követet küldhettek volna. Szavazati joga minden városi követnek lett volna. A Balogh-féle munka a megyékre is kiterjedt volna, azok is a lakosság számának az arányában küldhettek volna követeket, de akár hármat vagy négyet is, és fejenként számították volna a szavazatukat. Ezek a javaslatok azonban nem emelkedtek törvényerőre (Gárdonyi, 1926: 107–108; Pajkossy, 2013: 324). Az 1825/27. évi országgyűlésen megválasztott, a közjogi ügyekkel foglalkozó rendszeres bizottság is készített ez ügyben tervezetet. A javaslat szerint a megyék egyenként három követet, a városok egy követet küldhettek volna a lakosság számának a figyelembe vétele nélkül. Azok a városok, amelyek helyet kaptak ebben a rendszeres bizottsági munkában, 1830 márciusában még az országgyűlés összehívása előtt külön javaslatot nyújtottak be, eszerint egyenlő jogokat követeltek a megyékkal, történelmi érvekre és múltjukra is hivatkoztak, ami a későbbiekben is a legerősebb fegyverük volt. Ekkor már a rendszeres bizottsági munkák majdnem készen voltak. Az 1830 szeptemberében összehívott országgyűlésen József nádor örömmel jelentette be, hogy a bizottsági munkák már elkészültek, és nyomtatás alatt vannak (Gárdonyi, 1926: 108).

Az 1843/44. évi országgyűlésen a kerületi bizottság eredeti javaslata szerint 32 szavazatot kapott volna a 47 szabad királyi város,⁶ ebben az esetben az 52 megyei szavazatot megduplázták volna (Országgyűlési írások, II. 130). Később a 32 szavazatot 16-ra módosították, a megyei szavazatok duplázása nélkül. A városok a lakosságszámuk arányában kaptak volna szavazati jogot. A 30 ezer főnél népesebb városok két szavazatot (ide tartozott Szeged is), a 12 ezer főnél népesebbek egy szavazatot, a 9 ezer főnél népesebbek fél szavazatot kaptak volna. Az ennél kisebb városokat összevonták volna kettes-hármas csoportokba, és együttesen kaptak volna egy vagy fél szavazatot (Bánk, 1914: 26–32; Czoch, 2005: 296). Felmerült az is, hogy 15 szavazatot biztosítsanak a számukra, ez azonban nehézségekbe ütközött, mivel a törtszámokkal kellett volna még jobban „játszani”, így a 16 szavazatot fogadták el. Olyan javaslat is felmerült, hogy pusztán Pestnek legyen egy egész szavazata, és minden más városnak csak tört. A szavazatok kettőzését azért is vetették el, mert annak alapján például a kis Torna megye is kettő szavazatot kapott volna, pedig egy nagyobb város népessége nagyobb, és hasonló vagy nagyobb terheket viselt. A városok nagy része továbbra is a történelmi jogokra hivatkozott a szavazatok megállapításánál, s a városonkénti egy szavazat mellett kardoskodott. A városok nem voltak egységesek ebben a kérdésben, hiszen míg jelentős részük az egyenkénti szavazatot támogatta, mint például Pest vagy Bártfa, Lőcse addig Szeged vagy Debrecen megelégedett a megyéhez viszonyított arányos szavazattal. Szeged mellett például Debrecen, Győr és Zombor is a belső szerkezet rendezéséhez kötötték a városok szavazatának

szaporítását. A városok többsége azonban a szavazatok rendezését elsődlegesnek tartotta (Rendi napló, II. 196–198, XCII. országos ülés, 1844. február 3.).

A szeptember 27-ei kerületi ülésen Szilber kijelentette, hogy ha most szavazatot adnának a városoknak a belszerkezet átalakítása nélkül, akkor azzal csak a városi bürokráciát erősítenék meg (Kerületi napló, II. 481, 63. kerületi ülés, 1843. szeptember 27.). A szegedi követek a városnak írt jelentésükben kifejtették, hogy nem szabad állandóan a történeti jogokhoz ragaszkodni, csak úgy valósulhat meg a népképviselő is, ha előre lépnek. Nem helyes az, hogy a kis Ruszt akkora befolyást akar, mint Pest, emiatt a 47 szavazatot nem pártolhatják. Aigner és Szilber arra kérte a Szeged városi tanácsot és a választott közösséget, hogy olyan utasítást adjanak nekik, amiben a 16 szavazatot pártolják. A követek a levelükben a nemzetiségi helyzetre is hivatkoztak. A „*nemzetiség szent ügye mely nélkül hazánk talán minden lehet, de magyar lenni bizonyosan meg szűnik*”. Ez a nemzetiség az, amely legtöbb városunkban paragon hever. Megemlítették a szlávok, az erdélyi szászok törekvéseit, valamint a horvát-illír mozgalmat is. Éppen azért nem tanácsos most a városoknak teljes befolyást adni a törvényhozásba, mivel „*mindenek inkább, mint magyarok*” – fejtették ki álláspontjukat (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1590/3230/1843).

1843. november 21-én kerületi ülésen a városok szavazati arányát tárgyalták. Czoch Gábor kutatásai alapján megállapítható, hogy 25 város szólalt fel a városi szavazat kérdésében. A felszólaló városok döntő többsége az egyenkénti szavazásért szólalt fel, például Pest, Bártfa, Lócse, Kassa (Czoch, 2020: 377, 388–389). Breznóbánya is hasonló tartalmú körlevelet küldött a városoknak és megyéknek (MNL CSML IV. A. 1003. d. 584/1102/1843, 1783/3601/1843). Mások, mint Szeged kijelentették, hogy nincs minden városnak ugyanakkora befolyása. Végül a megyék általános többséggel a városok 16 szavazatát fogadták el.⁷ Szeged mellett Debrecen, Nagybánya és Újvidék támogatta a törvénytervezetben kijelölt 32 vagy 16 szavazatot (MNL CSML IV. A. 1003. d. 2116/4344/1843). Az országgyűlés naplókat elemezve érdekes az a tény, hogy a szegedi és debreceni követek az üléseken egyszer sem szólaltak fel konkrétan a 16 szavazat pártolása mellett, annak ellenére, hogy a városi tanácstól utasításba kapták, hogy a 16 szavazatot (kettőzés esetén a 32 szavazatot) igazságosnak ismerik el. Aigner ugyan később is felszólalt a városi szavazat kérdésében, de egyszer sem jelentette ki magát a 16 szavazat pártolása mellett (Reizner, 1884: 58–59; Gazdag, 1989: 82–83, 95).

1844. február 3-án az országos ülésen Aigner Ferdinánd a városok szavazatával kapcsolatban nem értett egyet Szabadka és Bártfa város követeivel, nem pártolta az egyenkénti szavazatot. S nem támogatta, hogy a városok szavazatát már a belszerkezetük átalakítása előtt növeljék. Ha most azonnal szavazati jogot adnának minden városnak, azzal nem a teljes városi polgárságot képviselnék, csak a városi bürokráciának adnának nagyobb befolyást és szavazati jogot – erősítette meg Aigner. Ez a városi bürokrácia – folytatta – „bitorolja” a városi polgárság alkotmányos jogait, ezért ha nagyobb befolyást engednének a számukra, az veszedelmes lenne. A városokat az eredeti belszerkezetükből nem a harmadik rend, a megyék, hanem maguk a városi zárt testületek vetkőztették ki. Emiatt szükséges a városok jobb belső elrendezése. A városi zárt testületek viszont rettegnek kiadni a hatalmat a kezükből. A Hármaskönyv 3. rész 2. címére is hivatkozott a szegedi követ.⁸ „Életelő” kinövése a városoknak az, hogy a városok jogait a zárt testületek hatáskörébe utalták, ezzel megfosztották a városokat a szabadságuktól és az önállóságuktól. A városi polgárok és lakosok fizetik a tisztviselőket, azonban nélkülük döntenek minden fontos, a várost érintő kérdésről, sőt még a választásokba sem szólhatnak bele. A városi tanácsok nagyobb befolyást akarnak az országgyűléseken, azonban a polgárságnak nem akarnak nagyobb befolyást adni a belügyekben. Ne a városi polgárságot hibáztassuk azért, hogy idejutottak, hanem a városi bürokráciát és a zárt tanácsuléseket (Rendi napló, II. 200–202, XCII. országos ülés, 1844. február 3.). A február 8-ai ülésen ismét megerősítette Aigner azon kijelentését, hogy a városok rendezése nélkül nem kíván szavazati jogot adni a városoknak. (Rendi napló, II. 266, XCVI. országos ülés, 1844. február 8.) Az 1844. augusztus 10-ei ülésen egyes megyei követek sérelmezték azt, hogy a városi követek nem a polgárság érdekeit képviselik, hanem a voksaik mindig a kormányzatot támogatják, a nemzet érdeke mellett soha nem szólalnak fel. Ezzel szemben a városi követek a megyéket önkénytel, zsarnoksággal, a nép jogainak bitorlásával vádolták (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1608/3017/1844).

A polgári kvalifikációk kérdése

A polgárjog megszerzésének kérdése is éles vitákat generált az országgyűlésen, a liberálisok szélesebb körnek tették volna azt elérhetővé, míg a konzervatívok szűkre szabták volna ezen jog megszerzését. A kerületi ülésen kiküldött bizottság által készített törvénytervezetben több kategóriát is meghatároztak: megfelelő értékű ingatlanal kell rendelkezni az adott településen, a mesterembereknek, kereskedőknek, értelmiségieknek meghatározott nagyságú jövedelmet kell kimutatniuk, emellett figyelembe vették volna az adózást és azt is, aki

házbért fizet. 1843. október 10–13. között tárgyaltak a kerületi ülésben erről. A szegedi követek felvetették azt, hogy aki hozzájárul a közterhekhez, az polgár lehessen. Ezen véleményüket azonban nem részletezték. Ezt a többség nem támogatta, a megyék ennél jobban meg akarták szorítani a polgárjog kiterjesztését (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1846/1991/3730/1843). 1844. február 8-án az országos ülésben Aigner a zsidóknak szabad királyi városokban történő letelepedésének a pártolása ügyében szólalt fel. Emberi jog elleni véteknek minősítette azt, hogy a zsidókat üldözik, és nem engedik meg számukra, hogy akárhol letelepedjenek. Szomorúan vette tudomásul, hogy ezt olyan követek is ellenzik, akik egyébként a vallásegyenlőséget és lelkiismereti szabadságot többször lelkesen pártolták. Azzal sem értett egyet, hogy a letelepedni szándékozók a jó erkölcsüket bizonyítani legyenek kötelesek, mivel ez csak önkényhez és visszaélésekhez vezetne (Rendi napló, II. 277, XCVI. országos ülés, 1844. február 8.). Az 1840:29. törvénycikk engedélyezte, hogy a zsidók letelepedhetnek a szabad királyi városokban (kivéve a bányavárosokat), Ekkor már az volt a fontos kérdés, hogy szerezhessenek-e polgárjogot.

Február 9–10-én országos ülésben a zsidók polgárosítása ügyében tanácskoztak ismét. Komlósy László debreceni követ élesen felszólalt a zsidók polgárosítása ellen. Kifejtette, hogy a zsidók polgárosítása nemcsak a szabad királyi városokra, hanem az egész országra veszélyes lehet. Erre még nincsenek felkészülve a polgárok és a zsidók sem. Az ország lakosai ellenszenvvel viseltetnek a zsidók szokásai, vallási szertartásai iránt, ami fordítva is igaz. Erkölcsi, politikai műveltség tekintetében a zsidók nem is akarnak az ország polgáraihoz közeledni. Nagy részük a rabbik szűkkeblűsége és a Talmud szigorú szabályai következtében alacsonyabb szinten állnak. *„Én a zsidók polgárosításának legfőbb akadályát egyedül Önmagukban, vallásbeli mysterialis szertartásukban, és abban keresem, mivel ők általános theocraták levén, constitutionalis állásukat egyedül a theocratiában pontosítják össze. Pedig bizonyos az, hogy a status boldogsága egyedül a hazza szeretetén alapul”* – jelentette ki Komlósy. A zsidók még mindig abban hisznek, folytatta, hogy egy nap eljön a Messiás. *„A nemzetnek továbbá, mely erősödni kíván, munkás tagokra van szüksége; de a zsidó minden ilyes munkától iszonyodik; legnagyobb részének életmódja egyedül a sakherezés és handlérozás, s jelenleg csak emésztője, nem pedig tenyésztője szegény hazánknak.”* A debreceni követ végül felrótta sérelemként, hogy a Karok és Rendek csak a városokra akarják kiterjeszteni a polgárjog megszerzését a zsidók számára, de amikor zsidók megyében történő polgárosításáról esett szó, maguk a megyék is hevesen elleneztek azt (Rendi napló, 304–307, XCVII. országos ülés, 1844. február 9.).

A vitában felszólaló Szilber elítélte a debreceni követ kijelentését, hogy a zsidókat ki kell rekeszteni a polgárjog megszerzéséből. *„A’ polgári rendnek nem feladata az, hogy minél kevesebben vetessenek be az alkotmány sanczaiba, és minél kevesebben élhessenek annak jótékonyaságaival, hanem az ellenkező; mert úgy hiszem, hogy ha a’ jogot minél többen védelmezzük, az annál tartósabb lesz.”* A jólétben és a jogok kiterjesztésében mindenki egyaránt érdekelt – vélekedett. A debreceni követ által felhozott érveket egyértelműen bírálta: Nem helyes az, hogy a zsidókat előre fel kell készíteni vagy ki kellene képezni arra, hogy a polgárjogok élvezésére alkalmasak legyenek. Amikor Debrecen elnyerte a szabad királyi városi jogállást, vajon felkészítették-e a polgárságot erre akkoriban? Szilber nem féltette a zsidókat attól, hogy a polgári jogokkal ne tudnának élni. A debreceni követ vallási ellenérzésével sem értett egyet, miszerint a zsidó vallás veszedelmes, az emberiség és a státus céljaival ellenkezik. A zsidók sem akarnak mást, mint saját hitükben üdvözülni, el kell fogadni a zsidók lelkiismereti szabadságát is. A Veszprém megyei követ, Sebestyén Gábor felszólalására is kitért Szilber, aki szerint korai még a zsidók polgárosítása. Sebestyén felvetette, hogy mielőtt felszabadítanák a zsidókat, egy európai diétát kellene tartani. Továbbá azt fejtegette, hogy azért sem kell polgárjoggal felruházni a zsidókat, mert 160 ezer pengő forint türelmi adót fizetnek. Ezeket a kijelentéseket elítélték a szegedi követek, és a vallásegyenlőség mellett álltak ki (Rendi napló, II. 309–310, 320–321, XCVIII. országos ülés, 1844. február 10.; MNL CSML IV. A. 1003. d. 357/683/1844).

Aigner 1844. február 12-én az országos ülésen úgy vélekedett, hogy a polgárjog megszerzése kapcsán felállított kategóriák szükségtelenek és igazságtalanok. Megismételte azon elvet, hogy a városi közösség minden tagja igényelhesen polgárjogot, aki közterheket visel. Azoktól, akik közterheket viselnek, jelentette ki, igazságtalan, sőt egyenesen zsarnoki önkény lenne megvonni a polgárjogot: *„...a’ szegény, kinek durva köntöse alatt gyakran nemesebb szív dobog, mint minőt sok kipiperézett gazdag uracsnak sujtásos öltönye takar, nézetem szerint jogszerűen a’ polgárok sorából ki nem zárható.”* Nem a szabadság, hanem a szabadalmak honában élünk – jelentette ki Aigner. Nem igazságos az sem, hogy aki a hadi pályán kockáztatja az életét, még a polgárjogra sem méltó. Helyeselte azt, hogy a polgárjogot még büntetéképpen sem szabad elvenni. Azzal azonban nem értett egyet, hogy a kötelességét ismerje, és a terheit viselje a polgár, de jogait ne gyakorolhassa. Sokan a szegénységre hivatkozva nem akarják a polgárjogot szélesebb körre kiterjeszteni. Aigner viszont kijelentette, hogy a megvesztegethetőség a gazdagoknál is ugyanúgy felfedezhető. Szerinte az nem alkalmas a polgárjogra, aki a megvesztegetés eszközéhez nyúl. Aigner

végül megismételte, hogy a polgári kvalifikációk kapcsán felállított négy kategóriát ki kell hagyni a törvénytervezetből. Helyette azt javasolta, hogy az legyen polgár, aki a közterhek viselésében részt vesz. Arra az esetre, ha ez a javaslat nem nyerne többséget, a kerületi szerkezetet támogatta kényszerűségből (Rendi napló, II. 348–349, XCIX. országos ülés, 1844. február 12.).

A kerületi választmány végül megtartva a négy kategóriát az alábbi javaslatot dolgozta ki a polgári kvalifikációk kérdésében: Polgárok lehetnek: „*a) Kik a' város körületéhez tartozó fekvő tulajdont szereztek, ha azt egy év óta bírják; kik pedig olyan tulajdont örökösödés útján kaptak, mibelyt a' birtokban közvetlen elődeik által megkezdet, 's amazok által minden esetben folytatottnak tekintett egy évi birtok - idő kilelt. b) Kik a' város körületén mint kéz mivesek, gyárosok, kereskedők, három év óta állandóul laknak, tulajdon gyárral, műhellyel, 's illetőleg kereskedési teállal bírnak, és az általuk folytatott keresettől egyenes adót fizetnek. c) Ezeken kívül lehetnek polgárok ügyészek, orvosok, mérnökök, sebészek, ha a' város körületében három év óta állandóul laknak, és mint olyanok gyakorlataiktól a' város pénztárába adót fizetnek. d) Úgy szinte mind azok, kik nagy városokban 80, közép városokban 60, kis városokban pedig 40 ft. házbért fizetnek, ha a' város körületében négy év óta letelepedvék, és a' város pénztárába adóznak*” (Országgyűlési íráások, II. 111). A felsőtábla úgy vélekedett, hogy ennél jobban meg kell szorítani a polgárjog megszerzéséhez kötött feltételeket. Az egyik főrendi tag, gróf Péchy Emánuel az alábbi javaslatot tette: „*Polgárok lehetnek, kik a város területén oly fekvő tulajdont bírnak, mely a telekkönyvben az ő nevükre van beírva és melynek értéke kisvárosokban legalább 400-tól – 600, közép városokban 1000-tól – 2000, nagy városokban 3000–4000 Ft-ig felér.*” A kézműveseknek is meghatározott jövedelemmel kell bírniuk: kisvárosban 200, középvárosban 400, nagyvárosban pedig évi 600 forint legyen a keresetük, emellett számadáskönyvet is vezetniük kell (Főrendi napló, III. 370–371, CXXII. ülés, 1844. március 15. IV. 1, CXXIII. ülés, 1844. március 16.).

Aigner 1844. június 17-én ismét kifejtette véleményét a polgárjog megszerzéséről. Továbbra is úgy vélekedett, hogy a városi polgárjogot minden közterhet viselő személyre terjesszék ki. Ha ez nem valósulna meg, akkor ne menjenek túl a csongrádi követ által tett javaslaton,⁹ hiszen ezzel számos embert kizárnának ezen jogból. Kifejtette, a felsőtáblának kellene inkább közeledni az alsótábla véleményéhez, hiszen az alsótábla álláspontja méltányosabb. Aigner kemény szavakkal bírálta a főrendeket: „*...azon mélt. FRR, kik a hazának majd minden áldásait a maguk részére kizsákmányolván, ezekért a közállománynak néha egy kis nyomorék subsidiumon kívül egyebet alig fizetnek vissza; 's ezen nemfizetéssel is a' vagyonosság terjedhetésének nem egy forrását zárják el; 's ők mégis vagyonossághoz kívánnák kötni a polgári jogokat, midőn más részről még csak törekvést sem igen mutathatnak azon szerencsétlen szabadalmaknak lerombolására, melyek miatt még nehezebb, még ritkább szerencse vagyonossághoz juthatni...*” Majd hozzátette azt is, hogy a „*mélt. FRRnek elég csak születniök, hogy minden egyéb qualificatio nélkül törvényhozókká váljanak*”. Felrótta ismét sérelemként, hogy a polgárjog megszerzésénél nem az adott személy alkalmasságát, hanem csak a minél több vagyont nézik. Az ilyen szellemű törvény még a törvény szent nevét sem érdemli meg – jelentette ki. Ilyen törvényeket csak olyan hoz, akinek zsarnok akarata elég a legnagyobb igazságtalanság törvényesítésére. Ez által minden tisztán humánus és erkölcsi érdeket elfojtanak. Ezek szerint az ész, erkölcs, becsület és hazaszeretet vagyon nélkül nem ér semmit. Ez az alkotmányos szabadságnak sem nyújt biztos garanciát. A gazdagok is gyakran tespednek, ezáltal az abszolutizmus leghőbb gyámolítói. A főrendek leginkább csak a gazdagoknak akarnak polgárjogot biztosítani, ha ez így lesz, akkor nem a közérdek, hanem a gazdagok érdeke érvényesül a városokban. Igazságtalan valakit megfosztani a szabadságától és jogai gyakorlásától csak azért, mert csekély a vagyona (Rendi napló, IV. 172–173, CLXI. országos ülés, 1844. június 17.).

A városok e tekintetben sem vallottak azonban azonos álláspontot. Debrecen például a polgárjog megszerzéséről úgy nyilatkozott, hogy „*a megállapítandó minimum ne legyen oly tsekéllyesség, mely a kitérőit czélnak kijátszására vezessen, egyébaránt pedig ezen qualificatiot minden, ki a polgári jogokkal élni kívánn a közgyűlés előtt tartozzék igazolni*” (Gazdag, 1989: 94). Kassa város szélesebb körnek tette volna elérhetővé a polgárjog megszerzését, de ők sem mindenkinek, hanem csak azoknak, akik elérnek egy bizonyos értékhatárt az ingatlan vagy jövedelem kapcsán (Czoch, 2020: 380).

A „bekebelezés” kérdése

A Karok és Rendek a szabad királyi városok rendezését a „bekebelezés” kérdésének a pontos szabályozásával kívánták összekötni. Ez a javaslat azért volt jelentős, mert így egy város olyan területeket is meg tudott volna szerezni, amit más törvényhatóság (a megye) irányított, de már korábban összenőttek a várossal, emellett a bel- és külváros is egyesülni tudott volna (Czoch, 2006/1: 226–227). Aigner felvetette, hogy a város magánalku útján megszerezhessen kiváltságos területeket, és azokat „bekebelezhesse”. Emellett kijelentette, hogy a debreceni követ, Nagy Sándor indítványát is pártolja. Nagy úgy vélekedett, hogy azok felett a birtokok felett, amiket a

város magánalku útján megszerez és „bekebelez”, rendőri és büntető ügyekben a város törvényhatósága gyakoroljon felügyeletet. Szilber támogatta a csongrádi követ, Klauzál Gábor indítványát, miszerint a város területén található vár a város fennhatósága és irányítása alatt maradjon, kivéve, ha privilegizált határral rendelkezik (Rendi napló, II. 235, 243, 247, XCIV. országos ülés, 1844. február 6.). Kassa is egyetértett azzal, hogy a közbátorság, rend és csend fenntartása érdekében a városban található minden telek felett a városi törvényhatóságok intézkedjenek (Czoch, 2020: 378). Végül az alsó- és felsőtábla kompromisszumos megegyezést kötött: a városi törvényhatóságok bizonyos tekintetben kiterjeszthették volna a hatalmukat a szomszédos területekre is, de nem „kebelezheték volna be” azokat. Ezt a javaslatot az alsótábla elfogadta, azonban azt nem támogatták, hogy a „bekebelezett” terület a korábbi privilégiumait megőrizze, amit viszont a főrendek támogattak. Azonban ez az ügy sem valósult meg a városi kérdés bukása miatt, hiába született ebben a részkérdésben kompromisszum a két tábla között (Czoch, 2006/1: 225–227).

A tisztviselők, képviselők és követek választása

A tisztviselők, képviselők és követek választása kapcsán a törvénytervezetben egységes rendszer kívántak kidolgozni arra, hogy ki legyen jogosult a választásra, milyen módon és mikor legyenek a választások. Szilber kijelentette küldőik akaratát, hogy „*azon lakosok, kik a polgárok sorába nem esnek, egynegyed részét választásuk a képviselőknek; az országgyűlési követeket pedig válassza az egész nép*” (Kerületi napló, II. 606, 79. kerületi ülés, 1843. október 16.). A későbbiekben Szilber támogatta a csongrádi követ, Klauzál Gábor felszólalását, aki azon a véleményen volt, hogy a tisztviselők választását a képviselőkre bízna. Az összpolgárság nem bírna helyesen dönteni arról, hogy ki alkalmas egy posztra. A követeknél viszont köztudott, hogy ki becsületes és megvesztegethetetlen, ki bír elég értelmességgel és ügyességgel. Emiatt szükséges az, hogy a követválasztást az egész városi lakosságra, a tisztviselők választását viszont a városi képviselőtestületre bízzák. Klauzál kifejtette azon véleményét is, hogy ha a 47 szabad királyi városnak 47 szavazatot adnának a városok rendezése nélkül, mint azt Pest városa követelte körlevélben (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1737/3509/1843), azzal a városi tanács kezében maradna a hatalom továbbra is, ami nem elfogadható. Aigner azt is hozzátette, hogy képviselővé ne csak polgárt válasszanak, hanem a választhatóságot a város minden lakosára terjesszék ki. 1843. október 17-én a kerületi ülés vitájában Aigner és Szilber is felvetette, hogy a megválasztásnál nem lehet kizáró ok a csekély jövedelem, a szegénység. Kijelentették, hogy e tekintetben ne legyen kvalifikáció. Képviselő ne csak polgár lehessen, hanem minden lakos, akiben megvan a lakosok bizalma (Kerületi napló, II. 604–607, 79. kerületi ülés, 1843. október 16., II. 611, 80. kerületi ülés, 1843. október 17.).

Október 21-én a kerületi ülésen arról vitatkoztak, hogy a városi képviselőknek kelljen-e tudni írni és olvasni. A szegedi követek ezt nem támogatták, azonban a többség elfogadta a székesfehérvári követek ezen indítványát (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1936/3924/1843). Szilber ezután úgy nyilatkozott, hogy ha ez megvalósul, akkor a képviselőknek magyarul legyen szükséges írni-olvasni. Ezt a döntést a megyék és a városok többsége elfogadta (Kerületi napló, II. 626–627, 83. kerületi ülés, 1843. október 21.). Az országgyűlési követek választása kapcsán a szegedi követek úgy vélekedtek, hogy a követeket három évre válasszák, de bármikor visszahívhatják őket (Kerületi napló, III. 9, 100. kerületi ülés, 1843. november 11.). Ezzel összefüggésben a november 25-ei kerületi ülésen Szilber kijelentette, hogy a követutasítások megszüntetése mellett áll ki (Kerületi napló, III. 184, 109. kerületi ülés, 1843. november 25.). A két nappal későbbi kerületi ülésen hozzátette azt is, hogy a jelenlegi visszaélések elkerülése végett a polgárok közül annyi személyt kellene választani az utasítások kidolgozására, ahány főből áll a képviselőtestület, „*különbön könnyen megtörténhetik, hogy ha oly követet választ a polgárság, ki a képviselőknek nem tetszik, oly utasítást adnak a követnek, mely miatt azt vissza kell hívni*” (Kerületi napló, III. 189, 110. kerületi ülés, 1843. november 27.).

Később a szegedi követek módosították a választási kérdésekkel kapcsolatos álláspontjukon. Aigner utasítása szellemében kijelentette, hogy küldői nemcsak a képviselőtestület tagjait és az országgyűlési követeket, hanem a tisztviselőket is az összes adófizető városi lakos által közvetlenül kívánják választatni. Hogy milyen póttutasítást kaptak ez ügyben az nem derül ki, mivel a póttutasítások hiányosak. A képviselőket háromévente válasszák meg mindenféle vallási különbség nélkül. A képviselőtestület számát a városi lakossághoz képest arányosan határozzák meg. (Szegecnek ekkoriban körülbelül 45 ezer lakosa volt az összeírás szerint, ezért a képviselők számát 800 főben határozzák meg.) A követ kijelentette, hogy Szeged szokott népgyűléseket is tartani, amin nemcsak az adó kivetésének az ügyét vitatják meg, hanem minden fontos ügyet, ami a várost érinti. Azt azonban sajnálattal közölte, hogy a népgyűlés összehívása a tanács önkényétől függ (Rendi napló, II. 360, XCIX. országos ülés, 1844. február 12., II. 372, 377, 379–380, C. országos ülés, 1844. február 13.). Később

hozzátette azt is, hogy állandó hivatalok létrehozását nem támogatják, mert ez despotizmust szülne. Bürokratikus jellegű bíróságokat és tisztviselőket nem támogatnak, ezért szükség van az időnkénti restaurációra. Hozzátette, szeretné hinni, hogy egyszer esküdtszékek is működnek majd a városokban. Beszéde végén megismételte, hogy állandó bíróság és tisztviselői kar felállítását ellenzi (Rendi napló, III. 72–73, CIII. országos ülés, 1844. február 16.). Kassa ellenben támogatta élethosszig tartó hivatalok felállítását (Czoch, 2020: 379). Győr, Késmárk, Breznóbánya is emellett foglalt állást. Nagyszombat, Kőszeg, Újvidék városok követői azt pártolták, hogy a bírói hivatal örökéletre szóljon. Szabadka úgy nyilatkozott, hogy a polgármestert, főbíró, kapitányt és a tanácsstagok felét minden hatodik évben tisztújítás által válasszák meg. A törvényszéki tagokat és az alsóbb tisztviselőket viszont élethosszig tartó hivatalt kapjanak. Zombor, Debrecen városok azonban az örökös hivatalok ellen szólaltak fel. Pozsony város (a pénztárost kivéve) hatévente tisztújítást kívánt. Pest városa bizonyos tisztviselőket választás alá kívánt bocsátani, másokra nézve az élethosszig tartó hivatalt támogatta. Lőcse is hatévente kívánt tisztújítást tartani. Ezekből a példákban jól látható, hogy a városok ebben a kérdésben is megosztottak voltak, a többség valamilyen tekintetben támogatta örökös hivatalok létesítését (Rendi napló, III. 69–74, CIII. országos ülés, 1844. február 16.).

Szilber később kijelentette: nem akarja, hogy papok, lelkészek városi képviselők legyenek, hiszen csak így érhető el, hogy a vallási súrlódások továbbra is elkerüljék a városi tanácsstermeket. Továbbá követendő cél lenne, hogy a korteskedések elkerüljék a városokat, hiszen a megyékben abból a katolikus klérus is kiveszi a részét. A Bács megyei követ, Zákó István szólt hozzá ehhez a kérdéshez először. A kerületi törvénytervezetben eredetileg az szerepelt, hogy katonák és papok ne lehessenek képviselők, azonban a felsőtábla nyomására ezt módosította az alsótábla. Ennek kapcsán szólalt fel Zákó az eredeti javaslat helyreállítása mellett. Ezt támogatta a megyék többsége, például a Pest, Zólyom, Temes, Hont, Nógrád, Bereg, Békés, Borsod, Arad, Moson, Torontál, Csongrád, Vas megyei követek. Ugyanakkor a Veszprém megyei követ a módosított változatot propagálta (Rendi napló, IV. 10–14, CXL. országos ülés, 1844. május 4.).

A városok felügyeletének átalakítása és az adózás kérdése

A királyi városok ekkoriban kettős függésben álltak: a Helytartótanács felügyelte azokat politikai–közigazgatási, a Magyar Királyi Udvari Kamara pedig gazdálkodási ügyekben (Csizmadia, 1976: 48–49). A kamarai felügyelet megszüntetését és csak a Helytartótanács alá tartozást a szegedi követek pártolták. Ebben a kérdésben Debrecen is hasonlóan vélekedett (Gazdag, 1989: 74). A szabad királyi városok felsőbb irányítás mellett önmagukat kormányozták, saját hatáskörben statutumokat (szabályrendeleteket alkothattak). A városok statutum alkotásának jogával kapcsolatban felmerült, hogy a város szabadon végrehajthatja-e az általa alkotott statutumot, vagy előbb fel kell-e küldenie azokat a Helytartótanácsnak jóváhagyásra. A szegedi követek úgy vélekedtek, hogy ne legyen helyben hagyási joga a Helytartótanácsnak, csak felügyelje a városokat (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1839/3709/1843). Végül az országos ülésen az alsótábla többsége elfogadta, hogy a Helytartótanács hagyja jóvá a városi szabályrendeleteket, erre hat hónap állt rendelkezésre, azalatt kell a kifogásokat közölni. A törvényjavaslat szerint, ha ez idő alatt a hivatal nem tesz észrevételeket, akkor helyben hagyottnak ugyan nem ismerik el az adott statutumot, de a városnak joga legyen azt végrehajtani. Emellett a város köteles volt országosan, körlevélben elküldeni a szabályrendeletet a többi törvényhatóságnak, hogy az esetlegesen felmerülő törvénytelenégeket elkerüljék. A városok panasszal élhettek a Helytartótanács felé ez ügyben (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1040/2110/1844).

Az igazságszolgáltatás szempontjából a városok két kategóriába tartoztak (tárnoki és személynöki), így a városi bíróságoktól a feljebbviteli ügyek a tárnoki székhöz vagy a hétszemélyes táblára kerültek¹⁰ (Bánk, 1914: 12). A szegedi anyautasítás a tárnoki székek eltörlését irányozták elő, azaz a feljebbviteli ügyeknek egységesen a királyi kúria elé való utalását. Felmerült még az a kérdés, hogy a városban lakó nemesek felett ítélkezhet-e a városi bíróság. Aigner kijelentette, hogy a nemeseket becsületsértési, kisebb hatalmaskodási perekre nézve a városi hatóság alá vonná. Ezt a javaslatot 32 megye is pártolta (Kerületi napló, II. 522, 69. kerületi ülés, 1843. október 4.).

1843. október 5-én az országos ülésen az adózás kérdését vitatták meg. Felvetették, hogy a nemesség részt vegyen-e a városi házi adó fizetésében. Végül a nemesi fizetés ügye négy szavazattal megbukott. Azt viszont a többség elfogadta, hogy a kereskedésből, mesterségből élő nemes is fizessen adót a jövedelme után. A másnapi kerületi ülésen a szegedi követek sürgették a személyes nemesi adófizetést (Kerületi napló, II. 526, 528–530, 71. kerületi ülés, 1843. október 6.). Március 21-én ismét szóba került az adózás ügye, Szilber Antal kijelentette, hogy ha a nemesek is fizetnének adót, attól válnának igazán nemesekké (Rendi napló, III. 348–349, CXXVII.

országos ülés, 1844. március 21.).

Az adózás kérdésben a debreceni követ, Nagy Sándor is hasonlóan vélekedett. A nemesi kuriális telkeket sem lehet kivonni az adózás alól, fejtegette, az utcák kövezéséhez, a világításhoz, a közbiztonság fenntartásához ezeknek a telkeknek is aránylagosan hozzá kell járulni, „...s ha ezt adónak nevezjük, akkor ez alá vonni is kívánom...” – jelentette ki (Kerületi napló, II. 497, 64. kerületi ülés, 1843. szeptember 28.; Gazdag, 1989: 95). Azonban nehéz megállapítani, hogy a városok nagy része hogyan vélekedett ebben a kérdésben, hiszen az országgyűlési és kerületi naplókban nem található városi felszólalás ebben a tárgyban.

A főfelügyelői intézmény

Az uralkodó által kinevezett főfelügyelők intézményének létrehozását az alsótáblán az ülést vezető személynök, Szerencsy István 1844. február 13-án, a felsőtáblán pedig gróf Keglevich Gábor tárnokmester 1844. március 22-én javasolta, mondván, a szabad királyi városokban nem létezik olyan köztes tisztség, amelyen keresztül a kormányzat ellenőrizni és végrehajtatni tudná az intézkedéseit. Keglevich azt javasolta, hogy a főfelügyelő elnököljön a tisztújítások és követválasztások alkalmával. A városok belső igazgatásának minden ágát felügyelje, a levéltárat és a pénztárat időnként ellenőrizze, a jegyzőkönyveket küldje el a Helytartótanácsnak felülvizsgálat céljából. Ezt a javaslatot a főrendek többsége elfogadta (Rendi napló, II. 385–386, C. országos ülés 1844. február 13.; Főrendi napló, IV. 73–74, CXXVIII. országos ülés, 1844. március 22.; Kajtár, 1992: 42). Ez alapján a főfelügyelőnek hasonló jogköre lett volna, mint a korábban a megyékben már bevezetett adminisztrátoroknak. Varga Norbert jogtörténész a dualizmus kori városi főispánokéhoz hasonlította ezt a tisztséget. A városi főispán, adminisztrátor volt ekkoriban a közgyűlés elnöke, a tisztújításokat ő vezette, és felelősségre vonhatta a tisztviselőket (Varga, 2008: 7).

1844. május 6-án az országos ülésen a személynök a főfelügyelői intézmény behozatalát sürgette továbbra is. A városi követek nagy része azonban ezt nem pártolta (Trencsén, Szatmárnémeti, Pozsony, Besztercebánya, Győr, Kassa, Lőcse), de például Pest, Debrecen, Zombor igen (Rendi napló, IV. 23–30, CLXI. országos ülés, 1844. május 6.). A szegedi követek a városhoz küldött levelükben jelentették, hogy hallgattak ez ügyben az ülésen, mivel utasításuk a királyi felügyelők felállítását követeli, azonban úgy vélekedtek, hogy „*lelkes küldöinknek soba eszükben sem volt oly Mandarin féle hatalmú kényurat a' városokban megbonosítani, mint minőt a' M. főrendek...*” akarnak (MNL CSML IV. A. 1003. d. 865/1678/1844).

Végül 1844. szeptember 25-én az kerületi ülésben többszöri tárgyalás után a főfelügyelői hivatalt minden vitatkozás nélkül megszavazták 25–24 megyei szavazati aránnyal azért, hogy a városi ügy ne bukjon meg (Kerületi napló, VI. 103, 292. ülés, 1844. szeptember 25.). Azonban 37 megye 12 megye ellenében csak korlátozott főfelügyelői intézményt támogatott. Klauzál Gábor úgy vélekedett, hogy minden város három főt jelöljön a tisztségre, akik közül egyet az uralkodó választ. A főfelügyelő elnököljön a város közgyűlésein, de az adminisztrációba ne szóljon bele, a polgármester intézze ezen ügyeket. Szentkirályi Móric azt javasolta, hogy több város válasszon egy főfelügyelőt magának, azért, hogy az ne adminisztrálhasson, csak elnökölhessen az üléseken. Ez utóbbi indítványt szótöbbséggel elfogadták. Azt is felvetették, hogy a főfelügyelő a tanácsuléseken és a törvényszékeken se legyen jelen, illetve más hivatalt se viselhessen, és városi követ se lehessen. A városok azt szerették volna, ha polgármesternek nevezik a felügyelőt, de a megyék ezt nem támogatták, mivel ez a tisztség már létezett (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1883/3563/1844). Aigner ismét kijelentette, hogy a főrendek által javasolt főfelügyelői intézményt nem támogatják (Rendi napló, V. 220, CCXXXIV. országos ülés, 1844. október 1.).

A városok közül Debrecen például támogatta a tisztség bevezetését, de két kikötéssel. Először is javasolták, hogy törvények által határozzák meg a főfelügyelők jogkörét, korlátlan hatalmú főfelügyelői poszt létrehozását ugyanis nem tartották elfogadhatónak. Másrészt felvetették, hogy változtassák meg a főfelügyelő elnevezést főpolgármesterre (főkormányzóra), mert az eredeti javasolt megnevezés véleményük szerint gyámságot sugall, amit el szeretnének kerülni (Gazdag, 1989: 78, 93–94, 99–100; Kerületi napló, VI. 107, 292. kerületi ülés, 1844. szeptember 25.). Komlószy László felvetette, hogy csak olyan személyt alkalmazzanak erre a tisztségre, aki a városban lakik, és már érdemeket szerzett korábban (Rendi napló, II. 386, C. országos ülés, 1844. február 18.; IV. 25, CXLI. országos ülés, 1844. május 6.).

A szabad királyi városok ügyének bukása

Az 1844. szeptember 9-ei kerületi ülésen Aigner szomorúan állapította meg, hogy a két tábla nem hajlik a

városok rendezésére. A főrendek a városok koordinációjának szükségességét elismerték, és a városok szavazati jogának rendezését is ettől tették függővé. Ennek ellenére mégis gátolták ezen ügy felterjesztését a királyhoz. Sajnálatosnak minősítette, hogy a főrendek minél kevesebb polgárt akarnak, és csak közvetett politikai jogokat biztosítanak a számukra. Az adózó néptől pedig a polgár elnevezést is eltolták. Azt kívánják, hogy a főfelügyelők vaspálcája alá kerüljenek a városok. A főrendek azt hangoztatták, hogy közeledni akarnak az alsótáblához, de még a városi szavazatok felosztását is vitatják. A városokban már felébredt az alkotmányosság iránti élénk vágy, azonban ezekkel a reményekkel és vágyakkal csak játszadoznak, ami keserű gúnyt szült. Aigner kijelentette, hogy *„természetesen másképp állok, születésem, gondolkodásom a néphez csatlakozom, a népnek örömei s fájdalmai, jogai és kötelességei közvetlen érdekelnek, s azért senki sem csudálhatja, ha meleg kebellem követelék koordinációt, ha keserű fájdalom szavai törnek ki belőlem ügyünk szándékos halogatása miatt, mely a rendi szerkezet föl nem terjesztését okozta.”* Az alsótábla javaslatát inkább elfogadhatónak minősítette, mint a főrendi kívánságokat. Azonban, folytatta, a két táblának szükséges közeledni egymáshoz, de csak olyan ügyekben, amelyek kevésbé érintik az eddig kidolgozott városi javaslatok lényegét (Kerületi napló, VI. 24–27, 281. kerületi ülés, 1844. szeptember 9.).

Szilber az október 14-ei kerületi ülésen egy iratot nyújtott be több mint 1500 szegedi polgártársának a nevében, akik hálás elismeréssel köszönték meg a Rendek pártfogását, azonban nem titkolták a fájdalmukat, hogy a Főrendektől eddig kieresztett engedmények igen csekélyek. Szilber véleménye szerint a Rendek már megtették az utolsó lehetséges lépést, hogy közeledjenek a felsőtáblához, minden siker nélkül. Ezen nagy fontosságú ügy miatt az utolsó alkotmányos fegyverhez nyúlt Szilber, kijelentette: küldői a hadi adó megajánlását a városi reform jövőjétől tennék függővé (Kerületi napló, VI. 205, 281. kerületi ülés, 1844. október 14.). Másnap, október 15-én szomorúan jelentették a szegedi követek a küldőiknek, hogy a két tábla között nincs közeledés, hajótörést szenvedett az ügy. A Szeged polgársága által benyújtott 1534 aláírással nem értek el sikert (MNL CSML IV. A. 1003. d. 2026/3807/1844).

Aigner az október 18-ai beszédében újra rámutatott, hogy nincs már remény a városok rendezésére. A kormányzat kegyetlen játékot űzött a királyhoz mindig hű városokkal. Aigner talán ekkor mondta el egyik legerősebb beszédét, utalva Kossuth Lajos Pesti Hírlapbeli híres 1841-es cikkére is: *„Erősen hiszem, hogy habár a városi elrendezést minden törekvés és kitűrés dacára még e jelen országgyűlésen, mellynek – mint látjuk – kedves szülötte volt, sírjába kásérniünk kellene, – fel fog az újra támadni hamvaiból, s új életre fog lépni – a mélt. FRR megegyezésével, és általuk, ha úgy tetszik és lehet, – nélkülök, sőt ellenök, ha kell”*¹¹ (Rendi napló, V. 303–304, CCXLVIII. országos ülés, 1844. október 18.). 1844. október 30-án Aigner ismét kijelentette, hogy a hadi adót megtagadja addig, amíg a városok ügyét nem rendezik (Rendi napló, V. 343, CCLVII. országos ülés, 1844. október 30.). Ezzel a kijelentésükkel a szegedi követek azonban magukra maradtak, a többi város és a megyék nem pártolták.

Összefoglalás

A két tábla között kilenc üzenetváltás történt, de a szabad királyi városok ügyében született törvényjavaslatok az alsó- és felsőtábla közötti éles ellentétek következtében nem kerülhettek az uralkodó elé (Antal, 2013: 23). Emellett az a tény sem elhanyagolható, hogy a városok között is nagy nézeteltérések állapíthatók meg. Egy titkos jelentés három csoportba osztotta őket, voltak az ellenzékieket támogatók, a konzervatívokat támogatók és a hallgatók vagy ingadozók (Takáts, 1932: 232). Bánk Ernő is kiemelte, hogy a városok nem léptek fel egységesen, ő két táborra különböztetett meg. A radikálisabbakat, követelőzőbbeket, kibékíthetlenebbeket, mint például Bártfa vagy Pest, illetve a mérsékeltébbeket, megalkuvóbbakat, mint Szeged. Bánk azonban nem indokolja, hogy miért sorolta Szegedet a megalkuvóbbak közé. Ezzel a kijelentésével nem lehet egyetérteni, hiszen a szegedi követek támogatták a legfontosabb reformokat, sőt a hadi adó megajánlását is a városok rendezéséhez kötötték (Bánk, 1914: 35–36).

A legnagyobb érdekkülönbségek a szavazati jog, a polgárjog megszerzéséhez kötött magas cenzus, valamint a főfelügyelő hivatal ügyében mutatkoztak a városi és a megyei követek között. A városok egy része végig az egyenkénti szavazatot követelte, de az alsó- és felsőtábla erre nem volt hajlandó. A polgárságtól elvárt magas választójogi követelmények miatt is többször összeszólalkozott a két tábla. Az alsótábla és a főrendi ellenzék sokkal szélesebb rétegnek tette volna lehetővé a választójog megszerzését. A konzervatívok viszont magas cenzushoz kötötték azt, azzal érveltek, hogy anarchia alakulna ki, ha széles réteg szavazhatna. A főfelügyelő hivatala is vitákat váltott ki, a rendek végül nyomásra, többszöri üzenetváltás után 25:24 szavazati arányban mégis elfogadta azt, félve attól, hogy elbukik az egész városi törvénytervezet (Kerületi napló, VI. 103, 292. ülés, 1844. szeptember 25.). Ennek ellenére sem jutott a király elé a városok ügye (Molnár, 2007: 178–179).

A szegedi követek tevékenységéről megállapítható, hogy végig jelen voltak az országgyűlésen. Aigner és Szilber közül az egyik mindig részt vett az üléseken. A diéta másféléves időtartama alatt körülbelül száz jelentést küldtek a városnak.¹² Nagyjából hetente írtak, de ha fontos ügyet tárgyaltak, akkor három–négy naponta is jelentkeztek. Leveleikben röviden minden ülésnap legfontosabb történéseit összefoglalták. A követek tevékenysége és a követutasítások tanúbizonyosága szerint Szeged az egyik leghaladóbb szellemű város volt, hiszen minden fontos reformot támogatót, például a közteherviselést, az ősiség és a majorátusok eltörlését, vallási egyenlőséget, a magyar nyelv ügyét, a nem nemesek birtok- és hivatalviselési jogát, a kötelező örökváltságot, a sajtószabadságot. Reizner János értékelése szerint „*Aigner és Szilber, vezérszerepet vittek. Szabadelvűségük és democratiájuk mindenek fölött kimagaslott*” (Reizner, 1884: 59). Reizner ezen kijelentésével egyet lehet érteni. Szántó Imre úgy vélekedett, hogy a szabadelvű eszmék terjedésében nagy szerepet játszott az is, hogy Csongrád megye néhányszor Szegeden tartotta a gyűléseit, a megyei liberális ellenzék a városban sűrűn tartott értekezleteket, amelyre az ifjúság és a városi polgárság is eljárt (Szántó, 1985: 728). A szegedi követek többségében betartották a küldőik által kidolgozott követutasításokat. Egy-két kivétel azonban akadt, például a főfelügyelői hivatalt nem támogatták, ahogy azt láttuk már. Komolyabb következménye nem lett ennek, hiszen a szegedi követeket nem hívták vissza emiatt.

A szegedi követek a városi ügy mellett aktívan felszóltak a magyar nyelv, a vallási ügyek, a vegyes házasságok kérdésében is. Az 1843. június 20-ai országos ülésen nagy vitát váltott ki az, hogy a horvát követek latinul szóltak fel annak ellenére, hogy jól tudtak magyarul. Szilber kijelentette, hogy a horvátoknak a latin helyett inkább át kellene térniük a horvát nyelv használatára. Majd hozzátette, hogy a horvátok csak dacból ragaszkodnak a latin nyelvhez, s hogy a magyar nemzetet kigúnyolják. Emellett támogatta a bihari követ, Beöthy Ödön és a torontáli követ, Hertelendy Miksa felszólalásait. Beöthy szerint a tanácskozási teremben csak magyarul lehessen felszólalni, emiatt a horvát követek latin nyelvű beszédeit ne vegyék figyelembe. Hertelendy pedig azt a javaslatot vetette fel, hogy Horvátország a belügyeire nézve a horvát vagy latin nyelvet használhassa, azonban a Magyarországgal való bármilyen hivatalos érintkezésben a magyar nyelvet legyen kötelező használni, így az országgyűlési tanácskozások során is (Rendi napló, I. 44–47, 55., 58., 68–69, VI. országos ülés, 1843. június 20.). A házasságkötések kapcsán Aigner Ferdinánd úgy vélekedett, hogy világi hatóságok előtt is lehessen házasságot kötni, meggátolva ezzel az egyházi és papi befolyást s az abból fakadó sérelmeket (Rendi napló, I. 277–278, XXVII. országos ülés, 1843. augusztus 14.).

Czoch Gábor Kassa város szerepét középutasnak ítélte. A város elitje nem zárkózott el bizonyos reformoktól, de csak azokat támogatta, amelyek összeegyeztethetők a rendi alkotmányos keretekkel (Czoch, 2020: 389). Debrecen szintén „középutas” politikát folytatott. Bizonyos szintű reformokra hajlott, mint például a közigazgatás célszerűbb átalakítása, a városok szavazatának arányos elosztása, azonban a polgárjog túlságos kiterjesztésének lehetőségét (különösen a zsidók polgárjoggal való felruházását) elutasították. Valószínűsíthető, hogy a várost irányító testület így próbálta védeni a korábbi befolyását (Deák, 2021: 6–7).

A szabad királyi városok ügyét majd az 1847/48. évi országgyűlésen a 23. törvénycikkben rendezték. Az előző diéta határozatait vették elő és alakították át.¹³ Meghatározták a választójog feltételeit, az ehhez kapcsolódó cenzust, bevezették a városokon belül a képviseleti rendszert, valamint egyes hatósági funkciók átkerültek a városi tanács hatásköréből a közgyűlésébe. Az 1848. évi 5. törvénycikk rendezte végül a városok képviseleti jogát az országgyűlésen. Eszerint 48 város (nemcsak szabad királyi város) 60 követet küldhetett a 377 fős parlamentbe (Pásztor, 1935: 58).

A szabad királyi városi kérdés majd a dualizmus korában is rendezésre várt. Az 1870. évi 42. és 1871. évi 18. törvénycikkek két új kategóriába sorolták a városokat: a törvényhatósági joggal rendelkező és a rendezett tanácsú városokéba. Az összes szabad királyi város a törvényhatósági joggal rendelkező városok kategóriájába került. Az 1876. évi 20. törvénycikk viszont megfosztotta azokat a városokat a törvényhatósági jogállástól, amelyek népessége nem érte el a 12 ezer főt. Ez összesen 47 várost (nem csak egykori szabad királyi városokat) érintett, de egyes privilégiumaikat mégis megőrizhették a korábbi szabad királyi városok (Czoch, 2006/2: 101–102).

¹ Az 1608. évi koronázás utáni első törvénycikk azoknak a szabad királyi városoknak biztosít helyet és szavazatot az országgyűlésen, amelyek szerepelnek II. Ulászló 7. dekrétumának 3. törvénycikkében (1514:3. tc.). Ezek a következő városok voltak: Buda, Pest, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Bártfa, Eperjes és Sopron. Azonban az 1608. évi koronázás utáni első törvénycikk egy „kiskaput” is hagyott a többi szabad királyi várossal kapcsolatban, amely így hangzik: „11. § A többi, ott benn nem foglalt, szabadvárosok állását, a dekrétumok kijavítása idejére halasztják.” (1000 év) Az 1843/44-es országgyűlésen a centralista Szalay László, Korpona város követe is felhívta a figyelmet az 1514. és 1608. évi törvénycikkekre, véleménye szerint a városok jogai nincsenek egyértelműen körülhatárolva ezekben a törvényekben ezért nem célszerű állandóan azokra hivatkozni (Szócs, 1996: 24–25).

² A különbségek abból adódnak, hogy Reizner a korábbi művében 28 pontot említ, a későbbi írásában már csak 27-et. A későbbi munkájában ugyanis összevonta a 11. és 12. pontokat, amelyek a nem nemesek birtok- és hivatalviselési jogát mondták ki. A Pesti Hírlapban Osztrovszky József közli a szegedi követutasításokat, ő 23 pontot említ, de csak azért, mert több utasítást is összevont. A nem nemesek birtok- és hivatalképességét, valamint a Hármaskönyv I. rész 9. pontjának a kiterjesztését egy pontban összegezte. Emellett egy pont alatt sorolta fel a vámok kérdését, védvámok felállítását, egyedárúság eltörlését, fiemei vasút létesítését, valamint azt, hogy a nemesség is járuljon hozzá az utak építéséhez.

³ A vármegyék joggal tartottak attól, hogy a városok szavazatszámá meghaladja az övékét, ezért az 1687:17. törvénycikkben kimondták, hogy a szabad királyi városok számát nem lehet szaporítani. Ha erre mégis sor kerülne az uralkodó jóvoltából, azokat az országgyűlésen is be kell cikkelyezni. Ennek ellenére a későbbiekben számos város kapott szabad királyi városi rangot és helyet a diétákon, amelyeket az országgyűléseken is becikkelyeztek: 1715-ben Debrecen, Szeged (107. tc.) és Szatmárnémeti, 1751-ben Győr, Komárom, Zombor és Újvidék, 1791-ben Szabadka, Temesvár, Pozsega és Károlyváros, 1807-ben pedig Fiume és Buccari. Arad, Eszék, Pécs és Felsőbánya is kapott szabad királyi városi rangot, azonban az országgyűlésen nem cikkelyezték be őket (Csizmadia, 1976: 47–48). (Pécs 1780-ban kapott szabad királyi városi rangot.) Az 1843/44. évi országgyűlés kapcsán Pécs Szegednek is küldött levelet, hogy támogassák a becikkelyezését (MNL CSML IV. A. 1003. d. 985/2110/1843). Felsőbánya is hasonló tartalmú körlevelet küldött (MNL CSML IV. A. 1003. d. 1639/3295/1843).

⁴ Eperjessy Kálmán és Habermann Gusztáv hibásan állapította meg, hogy a városoknak két szavazatuk volt (Eperjessy, 1971: 98; Habermann, 2000: 325).

⁵ Gróf Eszterházy Miklós nádor művére hivatkozott, aki 1641-ben jelentette meg írását az országgyűlés rendezésével kapcsolatban, és nem említette, hogy a városok szavazatjoga csökkent volna. Jászay 1807-ig foglalta össze az eseményeket, ebben az évben Fiume és Buccari kapott szabad királyi városi rangot és szavazatjogot az országgyűléseken, de hogy ez érvényesült-e, arról nem írt.

⁶ Selmecebánya és Bélabánya közösen küldött követeket, így negyvennyolc város vett részt az országgyűlésen (Kerületi napló, I. 94–97).

⁷ MNL CSML IV. A. 1003. d. 2116/4344/1843: 1843. november 22-én a városok között történő szavazatfelosztásról tárgyaltak. Az eredeti tervszerint Szatmárnémeti városát Nagybánya mellé csatolták, a két város kapott egy szavazatot. Szatmárnémeti azonban joggal követelt magának egy teljes szavazatot, hiszen egymagában tizenötezer lakosa volt. A tizenkétezer fős Kassa vagy Zágráb is szintén egy-egy szavazatot kapott. Nagybányát azonban a földrajzi helyzeténél fogva sehova sem lehet csatolni. Végül úgy határoztak, hogy Breznóbányától a fél szavazatot vegyék el, így Szatmárnémetinek egy szavazata, Nagybányának pedig fél szavazata lett. Breznóbányát Besztercebányához és Libetbányához csatolták. MNL CSML IV. A. 1003. d. 375/711/1844: 1844. február 19-én ismét tárgyaltak volna a városok között történő 16 szavazat felosztását. A személynök úgy vélekedett, hogy Pesten és egy-két nagyobb városon kívül minden város ugyanolyan arányú szavazathoz jusson. Végül a felosztást nem bocsátotta vitára, csak azt, hogy igazságos-e Breznóbányára nézve a felosztás. Egyes követek Pozsonytól kívántak egy szavazatot elvenni, ezzel Breznóbányát segítve, mások a 16 szavazatot akarták még egy féllel megtoldani, hogy ez a fél szavazat Breznóbányának jusson. A kerületi választmány munkáját végül annyiban módosították, hogy Breznóbányát és Libetet elválasztották Besztercétől. A nekik adott egy szavazatot úgy osztották fel, hogy Besztercének egy fél, valamint Libetnek és Breznóbányának is közösen fél szavazata legyen. (A tanulmány végén táblázat formájában közlöm a városok között történő 32 szavazat felosztását.)

⁸ Verbőczy, 1844: A Hármaskönyv 3. részének 2. címe arról értekezett, hogy hozhat-e magától minden nép vagy vármegye határozatokat. Csak az hozhat ilyen határozatokat, aki nem áll más fennhatósága alatt, vagy az eljárója hozzájárul. Ezek a határozatok nem sérthetik az isteni és emberi törvényeket. A szabad királyi városok is hozhatnak határozatokat a király hozzájárulásával.

⁹ Rendi napló: IV. 167–169. (CLXI. országos ülés, 1844. június 17.). Figyelembe vették volna: 1. az ingatlan értékét, 2. a legtöbb adófizetés elvét, 3. jövedelembevallást. A polgári képesség megszerzése így érteken, adófizetésen és jövedelmen alapult. Klauzál Gábor mint Csongrád megye követe ekkor csak az első kategóriához szolt hozzá. Úgy vélekedett, hogy az kaphasson polgárjogot, aki a város területén egy év óta birtokol olyan ingatlant, aminek értéke legalább 200 pengőforint. Azt is hozzátette, hogy a városok között ne legyen különbség.

¹⁰ Werbőczy Hármaskönyve két részre osztotta a szabad királyi városokat igazságszolgáltatás szempontjából: Voltak a személynöki városok, például: Székesfehérvár, Esztergom, illetve a tárnoki városok, például: Buda, Pest, Pozsony (Bánk, 1914: 12).

¹¹ Pesti Hírlap 1841. február 17. 14. szám: Aigner ezen kijelentésével Kossuth Hivatás című vezércikkéből idézett, ami a Pesti Hírlap 1841. február 17-ei számában jelent meg.

¹² MNL CSML IV. A. 1003. d. 244–248. dobozok; MNL CSML IV. A. 1008.: A szegedi levéltárban 95 számozott jelentés található, de vannak olyan levelek is, amiket összevontak és nem kaptak külön számozást. Egy jelentést pedig már Szegeden írtak.

¹³ Az 1847/48. évi országgyűlésen felmerült városi kérdés vitáit Antal Tamás ismerteti. A törvénytervezet hét fő részből és 254 §-ból állt (Antal, 2013).

FORRÁSOK

Levéltári források

- MNL CSML Szeged: Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Megyei Levéltár Szegedi Levéltára. – IV. A. 1003. Szeged város tanácsának iratai. d. Számozott iratok.
- MNL CSML Szeged: Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Megyei Levéltár Szegedi Levéltára. IV. A. 1008. Szeged város országgyűlési követválasztási bizottság 1836–1848.
- MNL OL: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. – O 78 Protocolla neocensuratorum advocatorum.

Nyomatott források

- Bodnár Imre (1940): *Zemplén vármegye követi utasításai a reformkorban (1825–1848)*. Debrecen: Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem.
- Főrendi napló (1844): *Felséges Első Ferdinánd Austriai Császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik koronás királya által szabad királyi Pozsony városába 1843-dik évi május 14-kére rendelt magyar-országgyűlésen a méltóságos főrendeknél tartott országos ülések naplója*. I–VII. kötet. Pozsony–Pest: Landerer es Heckenast.
- Gazdag István (1989): *Debreceni várospolitika 1825–1848. Országgyűlési utasítások, tudósítások*. Debrecen: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár forráskiadványai 20. sz.
- Hírnök (1843): *Hírnök*, 1843. május 28. 42. szám
- Jelenkor (1843): *Jelenkor*, 1843. május 11. 37. szám és 1843. május 13. 38. szám
- Kerületi napló: Kovács Ferenc (1894): *Az 1843/44-ik évi magyar országgyűlési alsó tábla kerületi üléseinek naplója*. I–VI. kötet. Budapest: Franklin-Társulat.
- Molnár András (2003): „Tekintetes karok és rendek!” *Zala megye országgyűlési követutasításai és követjelentései 1825–1848*. Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár.
- Országgyűlési irások (1843–1844): *Felséges Első Ferdinánd Austriai Császár, Magyar- és Csehországnak e' néven ötödik apostoli királya által szabad királyi Pozsony városába 1843-dik esztendei pünkösdi hava 14-dik napjára rendeltetett magyarországi közgyűlésnek írásai*. I–V. kötet. Pozsony–Pest.
- Pesti Hírlap (1843): *Pesti Hírlap*, 1843. június 1. 252. szám
- Rendi jegyzőkönyv (1825–1827): *Felséges első Ferentz Austriai császár, Magyar és Cseh ország koronás királyától Posony szabad királyi városába 1825-dik esztendőben Szent Mihály havának 11-dik napjára rendeltetett Magyar ország gyűlésének Jegyző könyve*. I–VI. kötet. Pozsony.
- Rendi napló (1843–1844): *Felséges Első Ferdinánd Austriai Császár, Magyar- és Csehországnak e' néven ötödik apostoli királya által szabad királyi Pozsony városába 1843-dik esztendei pünkösdi hava 14-dik napjára rendeltetett magyarországi közgyűlésnek naplója a' tekintetes karoknál és rendeknél*. I–V. kötet. Pozsony–Pest: Landerer és Heckenast.
- Seresné Szegőfi Anna (1987): *Borsod vármegye képviselete a reformországgyűléseken. Követutasítások és követi végjelentések*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetetek 21. Miskolc: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár.
- Verbőczy István (1844): *Hármaskönyv*. Pest.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Antal Tamás (2013): A szabad királyi városokról szóló javaslatok az utolsó rendi országgyűlésen és az 1848: XXIII. tc. keletkezése. In: Balogh Elemér – Homoki-Nagy Mária (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Blazovitch László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged: SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, 21–40. p.
- Balázs Péter (1980): *Győr a feudalizmus bomlása és a polgári forradalom idején*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Bánk Ernő (1914): *A szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen*. Budapest: Bölcsészdoktori értekezés.
- Czoch Gábor (2005): *Pozsony és a „városi kérdés” a reformkorban*. In: Czoch Gábor et al. (szerk.): *Fejezetek Pozsony múltjából magyar és szlovák szemmel*. Pozsony: Kalligram, 291–310. p.
- Czoch Gábor (2006/1): Hogyan határozható meg a város területe? – Az 1843/44. évi városi törvény vitái. In: *Korall. Társadalomtörténeti folyóirat*. 2006/24–25. sz., 216–230. p.
- Czoch Gábor (2006/2): A szabad királyi városok megítélése és a város meghatározásának változásai Magyarországon a XIX. században. In: Ioniț Costea et al. (szerk.): *Orașe și orașeni = Városok és városlakók*. Cluj-Napoca: Argonaut, 95–103. p.
- Czoch Gábor (2020): Az 1843/44. évi városi reform Kassa szemszögéből. In: Dobszay Tamás et al. (szerk.): *Rendi országgyűlés – polgári parlament. Érdekképviselet és törvényhozás Magyarországon a 15. századtól 1918-ig*. Budapest – Eger: Magyar Nemzeti Levéltár – Eszterházy Károly Egyetem, 365–389. p.
- Csizmadia Andor (1976): *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Csizmadia Andor (2007): *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Deák Ádám (2021): A szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen egy vármegye és egy város szemszögéből. *Veritatis Imago*. 2021/1. 1–10.
- Dobszay Tamás (2019): *A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790–1848)*. Budapest: Országház Könyvkiadó.
- Eperjessy Kálmán (1971): *Városaink múltja és jelene*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Gárdonyi Albert (1926): A szabad királyi városok az 1848 előtti törvényhozásban. *Városi Szemle*, 1926/1–2. sz., 103–125. p.
- Gergely András (1980): A magyar reformellenzék kialakulása és megszilárdulása (1830–1840). In: Vörös Károly (szerk.): *Magyarország története 1790–1848 V/2*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- H. Németh István (2006): A szabad királyi városi rang a kora újkorban. In: Á. Varga László (főszerk.): *Urbs. Magyar várostörténeti évkönyv I.*, Budapest: Budapest Főváros Levéltára. 109–122.
- Habermann M. Gusztáv (1992): *Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez*. Tanulmányok Csongrád megye történetéből 19. Szeged.
- Habermann M. Gusztáv (2000): *Rengey-Aigner Ferdinánd és kora*. Szeged: Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Horváth, Mihály (1886): *Huszonöt év Magyarország történelméből 1823-tól 1848-ig*. I–III. kötet. Budapest.

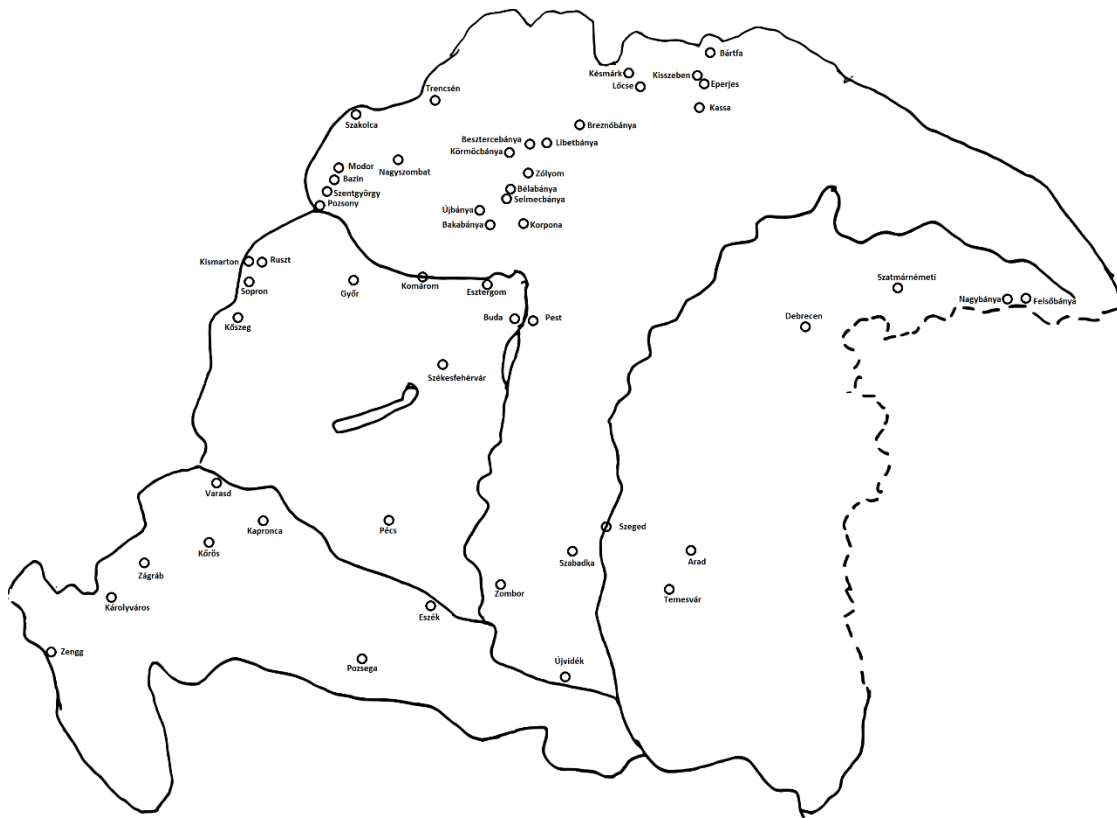
- Jászay Pál (1843): *A szabad királyi városok szavazatjoga országgyűléseken*. Budapest: Európa Könyvkiadó [1989]
- Kajtár István (1992): *Magyar városi önkormányzatok (1848–1918)*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Molnár András (2007): *Viam meam persequor – Batthyány Lajos gróf útja a miniszterelnökséig*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Nagy Lajos (1975): Kosáry Domokos (szerk.): *Budapest története III. A török kiűzetéstől a márciusi forradalomig*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Pajkossy Gábor (2013): A diéta törekvések, tervek keresztüztüzében, 1790–1793. In: Dobszay Tamás et al. (szerk.): *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon – A kezdetektől 1918-ig*. Budapest: Argumentum Kiadó, 321–328. p.
- Pálmány Béla (2011): *A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848*. I-II. kötet. Budapest: Argumentum Kiadó – Országgyűlés Hivatala.
- Pásztor József (1935): *A szabad királyi városok szavazati joga*. Szeghalom: Kultura Könyvkiadó és Nyomda R. T.
- Rácz István (szerk.) (1981): *Debrecen története 2. 1693–1849*. Debrecen.
- Reizner János (1884–1887): *A régi Szeged*. I–II. Szeged.
- Reizner János (1899): *Szeged története I. A legrégebbi időtől A XVIII. század végéig, uő: II. A XVIII század végétől az 1879. évi árvízig*. Szeged, 1899.; uő: *Szeged története III. Egyházak és hitfelekezetek, hatóság és társadalom, egészségügy, iskolák, közműveltség, közgazdaság*. Szeged.
- Szántó Imre (1985): Az 1848–49-es szabadságharc időszaka. In: Farkas József (szerk.): *Szeged története 2. 1686–1849*. Szeged. 719–760.
- Szijártó M. István (2010): *A diéta – A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*. Keszthely: Balaton Akadémia Kiadó.
- Szócs Sebestyén (1996): *A városi kérdés az 1832–36. évi országgyűlésen*. Budapest: Budapest Főváros Levéltára.
- Szócs Sebestyén (1988): Szeged város követei az 1832–36. évi országgyűlésen. In: *Tanulmányok Csongrád megye történetéből 13*. Szeged. 115–198. p.
- Takáts Sándor (1932): A városi követek küzdelme a személyes szavazati jogért az 1825–1848. évi országgyűléseken. In: *Budapesti Szemle*, 1932/653–655. sz. 66–91. p., 198–237. p.
- Varga Norbert (2008): Gróf Batthyány Lajos es a szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen. In: *Jogtörténeti Szemle*, 2008/3. sz., 7–15. p.

Internetes adatbázis

1000 év: Ezer év törvényei internetes adatbázis. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torvenyei> Letöltés időpontja: 2022. január 10.

Város	Népesség	Katona	Porta	Voks	Város	Népesség	Katona	Porta	Voks
Pest	80000	240	80	2	Eperjes	8000	28	8	1/2
Debrecen	50000	121	41	2	Kisszeben	3000	12	2	1/2
Szabadka	40000	157	46	2	Bárfa	5000	19	5	
Szeged	36000	145	46	2	Nagybánya	5000	14	4 2/6.	1/2
Buda	35000	121	38	2	Modor	4500	20	6	1/2
Pozsony	34000	100	40	2	Bazin	3000	16	6	
Zombor	21000	94	30	1	Szentgyörgy	2000	11	3 4/8.	
Székesfehérvár	20000	61	19 2/8.	1	Libetbánya	3000	7	2	1/2
Temesvár	18000	59	24	1	Breznóbánya	9500	39	5 4/8.	
Újvidék	18000	78	22	1	Varasd	9400	—	—	1/2
Komárom	17000	38	8	1	Pozsega	2000	—	—	1/2
Győr	16000	53	18	1	Kapronca	2500	—	—	
Sopron	14000	54	24	1	Kőrös	3000	—	—	
Zágráb	14000	—	—	1	Esztergom	9000	31	8	1/2
Kassa	12000	35	18	1	Újbánya	9000	17	2	1/2
Szatmárnémeti	15000	53	12 4/8.	1	Bakabánya		11	2	
Körmöcbánya	13000	42	8	1	Korpona		12	3	
Zólyom		7	2 4/8.		1	Késmárk	16	5	
Selmecbánya	18500	33	11	1		Lócse	20	7	1/2
Bélabánya			1 6/8.		1/2	Szokolca	6000	16	5
Kismarton	12500	12	5	1		Trencsén	3000	9	2 2/8.
Kőszeg		24	6 4/8.		8000	Károlyváros	—	—	1/2
Ruszt		4	2			Zengg	—	—	
Nagyszombat	8500	30	14	1/2					
Besztercebánya	10000	38	8	1/2					

1. ábra: A szabad királyi városok közötti 32 szavazat felosztása a lakosság szám arányában. A szerző ábrája.

2. ábra: Térkép a szabad királyi városokról. A szerző ábrája.

The Representation of the Free Royal City of Szeged at the Parliament of 1843/44 – Instructions and reports

Ádám Deák

In my lecture I will examine the role of the free royal city of Szeged in the Parliament of 1843/44 on the basis of the speeches of the envoys, the envoy instructions and envoy reports. The envoy instructions basically determined the functioning of the Parliaments, as the envoys had to stick to their instructions, they could not deviate from them, and if they did, they could recall them and send someone else instead. After the monarch had sent the invitation to the Parliament to the jurisdictions, they worked out the nominations in small committees. As the deliberations of the Parliament progressed, more and more matters might arise, and the envoys could not decide on their own but had to wait for the substitute instructions of their jurisdictions. For Szeged, the most important problem to be solved at this Parliament was the issue of the free royal cities. Both the counties and the cities considered it important to settle this issue, since all free royal cities had only one vote and were doubly dependent on the Council of the Governor and the Chamber. In my presentation I will discuss how the city council and the elected community of Szeged and its envoys viewed the issues concerning the free royal cities. Szeged was represented at this Parliament by Ferdinand Aigner and Antal Szilber, and I will briefly give an insight into their lives.

Vendéglő a Nagyállomásnál: a Csendes Vendéglő

Fári Irén*

*Ny. muzeológus

Kulcsszavak

vendéglátás
szegedi vendéglők
Korona Vendéglő
Csendes Vendéglő

catering
Szeged restaurants
Korona Restaurant
Csendes Restaurant

Absztrakt

Az Indóház téri vendéglőt egy neves fotográfus, Bäck Mancsi örökölte meg, előtérben a városnéző busszal. Az állomás előtti téren három vendéglő is üzemelt, ahol meg is lehetett szállni. A Vaspálya utca 2. szám (ma Szent Ferenc utca) alatti földszintes házat Plusinszky Imre Ferenc 1930-ban vásárolta meg, ahol megnyitotta Korona nevű vendéglőjét. Halála után özvegye, Hideg Margit tovább vitte az üzletet, 1935-től újrarahasodása után Csendes Ferencné néven. A Csendes Vendéglő 1948-ig működött a téren. A család évtizedekig, az épület lebontásáig lakta a házat. Unokájuk, Tas Ildikó operaénekes, aki gondosan őrzi a családi fényképeket.

A kutatás kiindulópontja a neves szegedi fotós Bäck Mancsi fényképe volt, ami a városnéző buszt ábrázolja. A háttérben a földszintes ház cégtábláján jól olvasható a Korona (Csendes) Vendéglő és szálloda felirat. A kép dátum nélküli, az is kérdés volt, hogy hol készült a felvétel. Az valószínűnek tűnt, hogy az Indóház tér és a Vaspálya (ma Szent Ferenc) utca sarkán látható a városnéző busz, jól azonosítható a következő sarkon a kétemeletes egykori Bors szálloda tornyocskája.

A helyszín tehát a Nagyállomás előtti tér. Az „államvaspályaházat” 1860-ban adták át az új, a császári és királyi osztrák vasút tervei alapján. A tér az Indóház elnevezést 1880-ban kapta. Az első szegedi indóház kicsinek bizonyult, így a mai eklektikus épület 1902-ben készült el Pfaff Ferenc tervei szerint (O.Cs.M., 2000: 411–412.). Az állomást 1884-ben lóvasút, 1908-tól villamosjárat kötötte össze Szeged–Rókus vasútállomással. Az állomás épületében is üzemelt étterem: egy díszes az I. és II. osztályú utasok részére (ma a jegypénztár és büfé van a helyén) és egy egyszerűbb a III. osztályon utazóknak.

Mivel ekkor még vasúti csomópontként működött a szegedi vasútállomás, a biztos forgalom több vendéglátóhelyet is eltartott a környéken. A trianoni határok meghúzásával a város vasúti végállomás lett, de a vendéglők továbbra is jövedelmezően működtek a téren. A két ismert szálló közül az egyik a Gőz utcai sarkon lévő emeletes Európa Szálló, amit 1928-ban épített Csányi Antal bormérő. A belvárosban a Klauzál téri Európa Kávéház ekkor már nem működött, 1923-ban számolta föl az akkori bérlője, Szarka István – így az elnevezés nem okozott zavart. Az Indóház téri Európa Szállónak neves vendége volt Móricz Zsigmond, aki 1940. október végén szállt meg itt és napi tíz órát dolgozva írta a Rózsa Sándor első kötetét (Péter, 1954). Az épületet az államosítás után, 1952-ben a MÁV átalakította saját részre irodaházzá. 1992-ben a Máltai Szeretetszolgálat raktárbázisnak és hajléktalanszállónak használta, majd évekig üresen állt. Jelenleg fölüjítási munkák folynak az épületen.

A Galamb utcai oldalon üzemelt a Sárkány Szálló és Étterem, kerthelyiségében kuglipályával. Sárkány Mihály

1911-ben kapott vendéglőre és szállóra iparjogot az Indóház tér 1. címre. A ma is álló emeletes épület a fia, ifj. Sárkány Mihály nevéhez kötődik, aki 1929-ben építette föl a telken az egy emeletes szállodát. Az államosítás után sokáig működött még étteremként, majd nővérszálló lett, jelenleg pedig a Szokeresz Szegedi Keresztény Roma Szakkollégiumnak ad helyet.

A Korona Szállóról azonban semmi információ nem volt. Dombai Tünde a *Délmagyarországban* megjelent 2011-es cikke is csak a fenti két vendéglátóhelyről írt (Dombai, 2011).

A véletlennek is szerepe van a kutatásban. 2020 októberében a *Szeged* című folyóiratban életinterjú jelent meg Tas Ildikó operaénekesről (Szilvási, 2020), aki nagy szeretettel emlékezett vissza gyerekkorára. Nagyszülei, a Csendes-házaspár működtette a Nagyállomáson lévő, általunk keresett vendéglőt: a család a lebontásig tulajdonolta a házat, illetve annak egy részét. Tas Ildikóval sikerült fölvenni a kapcsolatot, a családi fényképeket és a másutt föl nem lelhető adatokat ő bocsájtotta rendelkezésünkre.

A szegedi levéltárban lévő építési törzskönyv szerint (MNL CSML Szeged) az Indóház térre nyúló Vaspálya utca 3. szám alatti házban működő vendéglő és szálloda 1917-1928 között Csonka Vince nevében volt.

Ezt a nagyállomással szemben lévő sarokházat és vendéglőt vásárolta meg Plusinszky Imre Ferenc és 1930-ban nyitotta meg Korona Szálló néven. A *Délmagyarország* c. lapban augusztus 17-én hirdetést tett közzé, miszerint: “Kitűnő italok és elsőrangú konyha, különféle friss zónák minden időben. Mérsékelt árak. Pontos kiszolgálás” (Délmagyarország, 1930: 15). Plusinszky Imre Cegléden született 1888-ban. Édesanyja ceglédi, apai ágon Szepes megyéből származott. A családi emlékezet szerint előtte Budapesten és Cegléden praktizált mint pincér. Felesége az újpesti származású Hideg Margit (1896–1964). Cegléden született két gyermekük: Margit 1920-ban (+2007) és Ferenc 1927-ben (+1988). Ifjabb Ferenc szintén a vendéglátásban dolgozott, Budapesten több helyen volt felszolgáló, az 1950-es évek elején az előkelő Gundelben volt főpincér, ahol még a régi etikett szerint dolgoztak. Élete végén Csepelen élt.

Plusinszky Imre Ferenc családjával előbb Nyírbátorban akart letelepedni. Önállósodási törekvése azonban nem sikerült, a vasúti vendéglő nem hozta a remélt forgalmat, csődbe mentek. Ezután Budapestre költöztek, ahol nehéz körülmények között éltek, szobát nem, csak ágyat tudtak bérelni. A férj éjjel, a felesége nappal dolgozott, aki előbb szobalány, majd konyhalány lett, később a beszerzést is rábízták, így a család élelmezését is meg tudta oldani. A legnehezebb időszakban kislányukat átmenetileg Szécsényben, jobb módú rokonoknál helyezték el. Szegeden a vendéglő helyének kiválasztásában szerepet játszott az a tény, hogy a családban voltak vasutasok, édesapja az anyakönyvi bejegyzés szerint “vas. fékező” volt.

Az Indóház tér és a Vaspálya utca sarkán lévő nagyméretű ház magas, 4.5 méteres belmagasságú volt, a vendéglő helyiségben, aminek a tér felől volt a bejárata, 40-50 vendéget is le tudtak ültetni. A tágas udvar hangulatos kerthelyiségnek adott helyet.

Plusinszky I. Ferenc 1934-ben, 45 éves korában váratlanul meghalt, özvegye azonban tovább vitte az üzletet: Hideg Margit 1935-ben újraházasodott, házastársa a vasútnál dolgozó Csendes Ferenc szegedi kovácssegéd lett (1902–1981), akivel teljes harmóniában nevelték a gyerekeket. A feleség, Hideg Margit vezette a vendéglő konyháját. Szeretett korán hajnalban bevásárolni a szegedi piacon, mondván, hogy a kereskedők az első vásárlónak árengedményt is hajlandóak adni. A beszerző körútra később az unokák is elkísérték. A halat vagy házhoz hozták az eladók, vagy a közúti híd lábánál vásárolták a frissen kifogott árut. A konyhára fölvetett kiségitőket próbafőzéssel tesztelte: a tejbegríz volt a tesztétel, ha azt nem rontották el, minden étel elkészítésére meg lehetett tanítani őket.

Lánya, Plusinszky Margit 1938-ben férjhez ment Tas István Pál székesfehérvári pénzügyőrhöz, (1910-2002) aki a Windisch családnevét magyarosította húszéves korában Tas vezetéknevre. Házasságukból hat gyermek származott, 1950-ben ötödikként született az operaénekes Tas Ildikó. A család sokat költözött az országban, az apát foglalkozása miatt sokszor áthelyezték. 1944 novemberében Székesfehérváron laktak, Tas István onnan vonult be katonának a negyedik gyermeke születése előtti napon. Az otthon maradt családja Somlóvásárhelyre menekült. Hideg Margit elment értük és hazahozta Szegedre a lányát és a négy unokát. Tas István 1947 tavaszán érkezett haza gyalog németországi amerikai hadifogságból. Addig a nagyszülők, a Csendes-házaspár gondoskodott a négy kicsi gyerekről. Az unokák később is sokat voltak a nagyszülőknél – a nagymama főzni tanította a lányokat, és Margit, az első unoka kislánként nyáron még a fagyaltkimérésben is besegített. Az unokák (3 fiú, 3 leány) közül később mindenki diplomát szerzett, a dédunokák közül ketten jelenleg külföldön élnek.

Az orosz megszállás kezdetén – Szegeden 1944 októberétől – tiszti étkezdét alakítottak ki a vendéglőből az oroszok, ezért a mennyezetet kiütötték a gulyáságyú részére. Amikor fél év múlva távoztak, kisebb átalakítást kellett végrehajtani az épületen.

A Csendes Vendéglő a Nagyállomásnál megnyitotta a kerthelyiségét 1948 júniusában, a *Délmagyarország* hirdetése szerint egy adag pörkölt 2,50 forintba került. A helyi újságban a vendéglőre vonatkozó nagyon kevés hirdetés annak tudható be, hogy a Csendes-család a szájhagyománynak nagyobb jelentőséget tulajdonított, mint a hirdetésnek. A vasutasok között például kedvelt volt a vendéglő, de a Csillag Börtönből szabadult politikai foglyok között is elterjedt, hogy elutazás előtt keressék föl a Csendes Vendéglőt, ahol egy adag meleg ételt kapnak ingyen.

Az italmérési és dohányárusítási jogot 1951 áprilisában vették el Csendes Ferencnétől. Az államosítástól úgy menekült meg a házuk, hogy kényszerűségből megszüntették, bezárták a vendéglőt: 1951 nyarán kipakolták a vendéglő teljes berendezését az udvarra. Az üzlethelyiséget később kiadták, fodrász, majd gyertyaöntő dolgozott az épületben. Hideg Margit 1964-ben bekövetkezett halála után Csendes Ferenc újranősült, a házat megosztották, a ház felét a Tas család lakta. A Vaspálya utcai részt később a vásárhelyi Tóth család vásárolta meg, ahol az 1990-es évek vége felé büfét alakítottak ki, ami a 2000 évek elején bezárt.

Az 1960-as évek közepétől évtizedekig bontásra volt kijelölve a ház, ezért nagyobb tatarozást nem végeztek az épületen a tulajdonosok. Ma négyemeletes társasház áll az egykori Csendes Vendéglő helyén.

A Bäck Mancsi fotográfus által készített fénykép 1936-ban készülhetett, mivel akkor indult meg az első idegenforgalmi városnéző busz Szegeden. Talán éppen ebből az ünnepélyes alkalomból készült a kép és ekkor örökítette meg a Csendes Vendéglőt is, amiről nagyon kevés írott anyagot találunk a forrásokban. Köszönjük a leszármazottaknak, hogy családi emlékeikkel segítettek teljessé tenni a képet!

FORRÁSOK

Dombai Tünde (2011): Európa és Sárkány az Indóház téren. In: *Délmagyarország*, 2011. május 16.

MNL CSML Szeged: Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-Csanád megyei Levéltára Szeged.

Szilvási Katalin (2020): „Vissza kellett térnem a napfény városába!” Születésnap beszélgetés Tas Ildikóval. In: *Szeged*, 2020. október.

Délmagyarország, 1930. augusztus 17., 15.

Délmagyarország, 1948. június 27., 6.

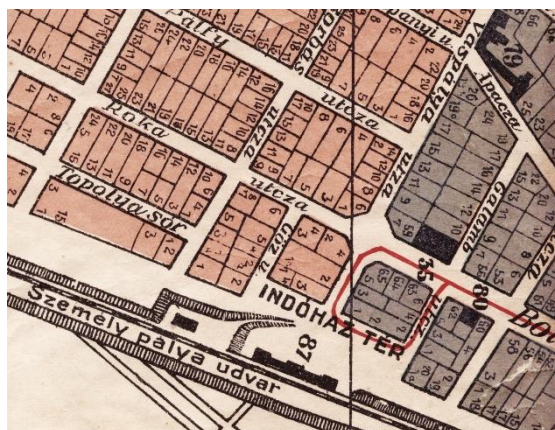
FELHASZNÁLT IRODALOM

O. Csegezi Mónika (2000): Szeged állomás. In: Tóth Ferenc (szerk.): *Csongrád megye építészeti emlékei*. Szeged: Csongrád Megyei Önkormányzata.

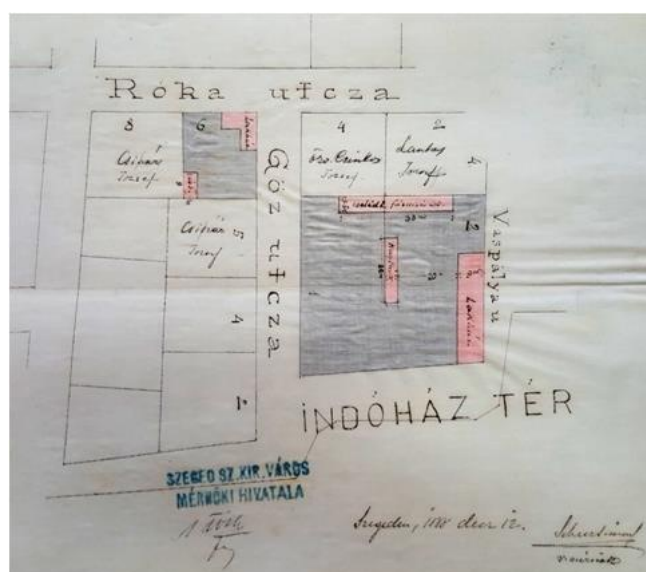
Péter László (1954): A szegedi dudától a Rózsa Sándorig, Móricz Zsigmond és Szeged. In: *Délmagyarország*, 1954. június 27., 4.

1. kép: Városnéző busz háttérben a Csendes vendéglő. Bäck Manca fényképe, Móra Ferenc Múzeum. Ltsz. 96.2.12.

2. kép: Szeged Indóház tér az 1912 évi térképen. Forrás: MNL CSML Szeged

3. kép: A későbbi Korona (Csendes) Vendéglő épülete az 1888 évi tervrajzon. Forrás: MNL CSML Szeged

4. kép: Plusinszky Imre Ferenc, a Korona vendéglő tulajdonosa. Forrás: családi leszármazottak.

5. kép: A Korona (Csendes) Vendéglő épülete. Forrás: családi leszármazottak.

6. kép: Csendes Ferenc, Hideg Margit és a Plusinszky gyerekek. Forrás: családi leszármazottak.

7. kép: Az egykori Csendes Vendéglő épülete bontás előtt. Forrás: családi leszármazottak.

8. kép: A vendéglő helyén épült lakóbázis. A szerző felvétele.

Restaurant at the Szeged Central Station

Irén Fári

The restaurant at Indóház Square was captured by famous photographer Mancsi Bäck, with a sightseeing bus in the foreground. There were three restaurants in the square in front of the station where anyone could find rooms to stay as well. The ground-floor house at 2 Vaspálya Street (now Szent Ferenc Street) was bought by Imre Ferenc Plusinszky in 1930, where he opened his restaurant, Korona. After his death, his widow, Margit Hideg, continued the business, and after her remarriage in 1935, she took the name of Mrs. Ferenc Csendes. The Csendes Restaurant operated on the square until 1948. The family occupied the house for decades until the building was demolished. Their granddaughter, Ildikó Tas, is an opera singer who carefully preserves the family photographs.

The Commemorative Year of Saint Emeric. The View from a Benedictine Professor Károly Janzsó*

* University of Szeged, Faculty of Humanities and Social Sciences

Keywords

Szeged's Cathedral
Saint Emeric
King Stephen I of Hungary

Abstract

In my study, I will trace the process that led to the famous Hungarian pilgrimage of 1930, one of the events of the national Year of Saint Emeric, the son of King Stephen I of Hungary and Giselle of Bavaria, and the relic's arrival into Szeged's Cathedral. The essay will also present the first meeting of Catholic intellectuals at the summer university in Esztergom in 1933, an important event held also in the spirit of the saint's commemorative year. The 1930 series of celebrations were organized during political and economic crises but the new celebration carried out in 1938 as the commemorative year of both St. Emeric and St. Stephen, the anniversary of the death of the two major Hungarian saints,¹ was not only religious but also very ecclesiastical in its nature (Zeidler, 2009: 220). The government led by István Bethlen (the prime minister of the Kingdom of Hungary between 1921 and 1931), which had embarked on the road to political stabilization, sought to use the 1930 celebration series to show a balanced relationship between the church and the state, and, the same time, to distract the public's attention from the social upheavals caused by the economic crisis between 1929 and 1932.

On 29 March 1923, a report appeared in the local newspaper of *Szeged* entitled "Bishop Glattfelder arrives in town". He¹ was indeed welcomed by the town's mayor, Szilveszter Somogyi, and at the meeting the bishop said, among other things, the following: "I come to you after great losses, but these losses cannot extinguish my confidence and hope at all. Faith, hope and religious conviction tell me that bad things cannot last forever [...]" The Glattfelder considered the situation after the peace dictate of Trianon to be only temporary and truly hoped that the effect will be a short-lived situation and that he will be able to return to Temesvár (Timișoara).

After the bishop's speech, he drove to the Church Square, where papal prelate József Várhelyi, the head of the truncated clergy of the Csanád diocese welcomed him. Glattfelder thanked the welcoming words and told his colleagues that "Your loyalty is a consolation to me in my great sorrow. Our diocese has become small, but the smaller we have become, the more enthusiasm and more fidelity we have to work with, because we have a great task ahead of us. Let us all be faithful followers of St. Gellért [the first Christian martyr of Hungary who lived between 980 and 1046] in the apostolic work and in the revitalization of the country" (Szeged, 1923).

Glattfelder's words can be seen as a programme speech in the light of the years to come. But to what extent did the bishop consider his existence in Szeged to be temporary? Temesvár,² with its the familiar tranquility and

¹The significant anniversaries between the two world wars in Hungary were the 700th anniversary of the death of Saint Elizabeth in 1931, the 750th anniversary of the canonization of Saint Lazarus in 1942 and the 700th anniversary of the birth of Blessed Margaret. The most significant event of the period was in 1943, when Pope Pius XII canonized Blessed Margaret and issued a bull on the feast of St Elizabeth. Thus, the new saint was celebrated nationwide in January 1944 (Szabó, 1984: 486-487; Csiky, 2012; Demeter, 2008: 7-8).

sophistication of a bishop's seat, built up over long centuries,³ would fade into the mist of the past. So he must help build the town of Szeged as St. Gellért once built Marosvár. And this work was indeed seen in the following years,⁴ with the political changes in Hungary and Glattfelder's personality opening up new possibilities in this regard. Similar events were already the restoration of the Upper House the bishop's membership there in 1925 and the fact that his name was mentioned among the candidates for the Archbishop of Esztergom after the death of Archbishop Csernoch in 1927 (Csíky 2012a; Csíky, 2012b). This shows that the political elites of Hungary accepted him as their equal and approved his activities. In a series of changes, we should also regard the fact that in this period Kunó Klebelsberg (who served later as Minister of the Interior and Minister of Culture of the Kingdom of Hungary between the two world wars) became the parliamentary representative of Szeged (Sazbó, 1993) in 1926, and in a strong alliance, the activities of both Glattfelder and Klebelsberg, together with Mayor Somogyi, provided a solid background for Szeged to develop into a significant city.

1. The Pilgrimage and the National Year of St. Emeric

By 1930, the Hungarian episcopate was undergoing a transformation, both in terms of its personnel composition⁵ and the goals to be achieved. In this regard, the person of Justinian Serédi should be mentioned here. A Benedictine monk, who reached the rank of the cardinal in the time of Pope Pius XI (on 19 December 1927), Serédi was one of the youngest Hungarian archpriests of his time. Moreover, in 1928, the editor of the new Code of Canon Law, Cardinal Pietro Gasparri, a Vatican confidant of the Vatican Secretary of State, is appointed Archbishop of Esztergom when he was only 44 years old. Gasparri's discerning eye for the impact of modern media on society and his sophisticated taste (Bizzer, 2007) as well as his strong ties with Rome enabled him to establish a kind of "Catholic revival" in Hungary from the 1930s onwards.⁶ The changes began with the appointment of István Breyer as Auxiliary Bishop of Esztergom (1929-1933), followed by the appointment of Győr Diocese Bishop (1933-1940), then that of Lajos Shvoy as Bishop of Székesfehérvár (1927-1968) and József Grósz as Bishop of Szombathely (1936-1944) - afterwards becoming the Archbishop of Kalocsa - and Kelemen Krizostom as Archabbot of Pannonhalma (1929-1947). Gyula Glattfelder (the Bishop of Csanád between 1911 and 1943), a tireless organiser, was also a bishop of the previous generation.

As for the objectives of the commemorative year, the idea of holding an international eucharistic congress in Budapest, Hungary, was formally put forward in 1929. The ecclesiastical and secular celebrations of the Jubilee Year of St. Emeric in 1930 should be seen as a dress rehearsal in preparation for this event. The changing foreign policy situation fitted (Zeidler, 2009: 103; Fülöp-Sipos, 1998: 155-160; Császár, 2016) in not only with the Bethlen government's peaceful revisionism (see his Debrecen speech of 1927 [Romsics, 2000]), which was formulated as a strategic goal, but also with the ideas of Cardinal Serédi, who was well acquainted with Vatican's policy (Gergely, 2006). This is clearly confirmed by the national programme. The timing of Cardinal Aloisio Sincero's visit as Papal Legate coincided also with the feast of St. Stephen on 20th of August and this was the first visit by a high rank diplomat in the newly independent Hungary. However, the intertwining politics of the church and the state and the delicate nature of this situation were clear here. This is made clear also in the words of Legate Sincero, who said that "never before has he undertaken a mission with such confidence and devotion as this, and he asks God to change Hungary's fate for the better and its sorrow for joy."⁷ In this context thus, the pilgrimage of the diocese of Csanád was a spectacular part of the national programme (Huszár, 1930).

2. Preparations for the Commemorative Year in Szeged

In the autumn of 1929, the church preparations for the year of St. Emeric were in full swing. The Episcopal Conference of October 25, 1929, discussed in detail the list of events. Bishop Glattfelder was notified (Szeged-Csanádi Egyházmegyei Levéltár 2410, 1929) of the preparations by Serédi as early as October 11, 1929, requesting the formation of a diocesan committee⁸ as the center for the preparation of diocesan ceremonies

(Szege-d-Csanádi Egyházmegyei Levéltár 2410, 1929).⁹ The appointed committee held its first meeting on January 20, 1930. According to the minutes,¹⁰ the following items were discussed:

- The consecration of the church was set for September 24, 1930.
- The bishop describes his wish to have a common altar of St. Emeric and St. Gellért opposite the current main, Back altar (Szege-d-Csanádi Egyházmegyei Levéltár 2410, 1929)
- The bishop describes the plan that would lead a diocesan pilgrimage to Venice to the relics of St. Gellért, Hungary's first holy bishop. The meeting set the time of the pilgrimage from 24th to 30th June and entrust its organization to Dr. István Balogh (Szege-d-Csanádi Egyházmegyei Levéltár 2410, 1929).
- The episcopal proposal is to hold a Catholic General Assembly in Szege-d on the Sunday following the consecration of the church on the 28th of September.
- Professor László Erdélyi proposed a pilgrimage to Magyarcsanád during the ceremonies. The proposal was supported by those present, but a decision on its implementation was to be taken later.
- Dr. Béla Tihanyi suggested to include the youth as well in the framework of celebrations. The meeting decides that the modalities of the youth celebrations be under Dr. László Erdélyi's presidency and supervision; they suggested a preparation of girls and young women be led by Gáborné Cike with the dates of youth celebrations set to September 25-27.
- The people of the city of Szege-d read about the decisions of the meeting on February 10, 1930. In the coming months, the pilgrimage preparations were underway and people could apply for them at the downtown parish. After it began, the pilgrimage was frequently reported in a series of articles by the local journal, *Szege-di Hírlap* in early July with the information coming from Jenő Puskás, who traveled with the pilgrims as an official correspondent, who wrote the articles on to the trip to Venice. It is important to note that the pilgrimage was set up by Gyula Glattfelder with the help of the Országos Katolikus Szövetség (Committee of the National Catholic Association), who organized the details of the pilgrimage. The significance of the trip is also shown by the fact that the secretary of the association was the government advisor Márton Fekete, who monitored closely the pilgrimage departing from Szege-d. Caution was also warranted, as this pilgrimage was the only official pilgrimage jubilee year, where several ecclesiastical dignitaries and crowded escorts of the diocese of Csanád were also present. Based on the information shared in the press, in addition to the immediate surroundings of the chief pastor, the priests, and the members of the Franciscan order, also the representatives of the university and the city of Szege-d joined the group of pilgrims leaving Szege-d.¹¹

3. The Pilgrimage According to the Media¹²

The First and the Second Day, June 24-25.

At 7 a.m. on June 24, 1930, a group departing by express train from Szege-d Railway Station attended the Holy Communion before the departure. The first significant rest of seven hours took place in Budapest, where a small group joined the pilgrims. At 6 o'clock in the afternoon the pilgrim group left Budapest on the former southern railway (Szege-di Hírlap, 1930a). The pilgrim train arrived in Venice the next day at 6:25 p.m. Puskás, the official journalist, recalls the moments of arrival in his second statement as follows: "Rediscovering Venice is pure naivety, describing its beauties is mere pleonasm, looking for new nuances among the main styles of art history and the main forms of construction is as bold as being superfluous", witness the historical presence and former greatness of our nation (Szege-di Hírlap, 1930b).

The Third Day, June 26.

According to the programme, there was a meeting in front of the Doge's Palace at 8:30. Thus, on 26 June at dawn, the pilgrims sailed to St. Mark's Square and visited the church of St Mark, formerly the church of the Doge. At the high altar, Bishop Gyula Glattfelder celebrated a solemn mass with the assistance of the papal prelate, of bishop's vicar, József Bezdán and archdeacon Sándor Raskó. The programme continued at 4 p.m. with a visit to the Lido and a swim in the sea. The evening programme ended after the 8 o'clock dinner with a

concert by the world-famous Venice Municipal Orchestra in St. Mark's Square (Szege di Hírlap, 1930b).

The Fourth Day, June 27.

The leaders of the pilgrimage organised a trip from Venice to Padua, to the Basilica of Saint Anthony. After the Holy Mass, people took place in a visit to the treasury of the Basilica of St. Anthony of Seven Cupids, the Holy Relics, the Hungarian Chapel and the monastery (Szege di Hírlap, 1930b).

The Fifth Day, June 28.

On the most important day of the pilgrimage, the pilgrims set off at 8 a.m. for their half-hour steam boat ride to Murano (Szege di Hírlap, 1930c), their destination being the Church of St. Donat, where they could see the relics of St. Gellért and where they also took part in a solemn high priestly mass. On 28 June at noon, the Hungarian pilgrims gathered in the reception room of the Patriarch's Palace to be present at the ceremonial act when Dr. Gyula Glattfelder received the relic of St. Gellért from the hands of Cardinal La Fontaine. The priests entering the hall were received by the pilgrims with threefold cheers. After a short prayer at the altar, the Glattfelder greeted the purple-clad prelate in Latin. The diocese of Csanád, Glattfelder said, is celebrating the 900th anniversary of its foundation, which is also the nine hundredth anniversary of the Hungarian Christianity. On this occasion, he also expressed the desire to receive for the Hungarian believers in Csanád a significant part of the relics of the holy martyr who founded the diocese.

The Sixth Day, June 29.

Gyula Glattfelder celebrated the 9 a.m. mass in the Church of St Mark, the Cathedral of Venice, with Patriarch La Fontaine attending the mass together with the Hungarian pilgrims. After the holy mass, the pilgrims visited the Church of St Mark, then the Doge's Palace, after which they all went to the railway station (Szege di Hírlap, 1930b).

The Seventh Day, June 30.

The pilgrims arrived in Nagykanizsa on the morning of the seventh day. The train travelled via Budapest to Szeged, arriving at destination after 5 p.m. After a short ceremony at the railway station, which was assisted by the clergy, the bone casket of St. Gellért was temporarily placed in the treasury of the Franciscan convent from the town. This was the end of the 1930 pilgrimage (Szege di Hírlap, 1930b). The relics were then put in their rightful place after a series of ceremonies in October 1930, as previously planned¹³. After fifty years there is only one religious vow-taker left from the pilgrims, Mr. Antal Zombori, former city councilor who lived to see the vows fulfilled. Indeed, during the past half century, Szeged has undergone many changes becoming a bishop's seat and also a university town.

4. The Catholic Summer University of Esztergom

In 1927, the new Prince Primate, Justinian Serédi became a Benedictine monk, and building a new, considerably rejuvenated episcopal faculty around himself. Serédi's aim was to achieve a kind of Catholic renewal, for which he wanted to mobilize the religious or religiously sympathetic intelligentsia in the service of the parishes in a lasting way. To reach out to these areas of society, that is, intellectuals, clerics and artists, he organized the National Exhibition of Ecclesiastical Art in 1928 and the Catholic Summer University, which was held seven times starting from 1933 (Bárdos, 1994). The idea of the latter event was raised by Gyula Szekfű (Szekfű, 1932) in an article in *Magyar Kultúra* (Hungarian Culture), where he wrote the following: "Esztergom provides the most suitable setting for the Summer University, where the seat of the old Hungarian Catholic center with its cathedral, picture gallery, museum and other Catholic institutions can facilitate both the teaching and the boarding of participating students." (Szekfű, 1932).

It was on the basis of these ideas that the Catholic Summer University was launched in 1932. Serédi asked

Szekfű to form an organizing committee to draw up a three-week programme for the Summer University. On 19th of December 1932, the minutes of the first meeting of the organizing committee were ready and the final programme was adopted on 22nd of March 1933. Each summer university had its own programme; the main focus of their series of lectures in 1933 was on the spiritual and natural sciences. Also, László Erdélyi contacted Jusztinián Serédi asked him to give a lecture at the summer university. In his reply on 21st of May 1933, the Prince Primate asked him to contact Gyula Szekfű to agree on the title of his lecture. The preliminary agreement was not exceptional, since the Prince Primate had even requested the material of Ferenc Eckhart's lecture as well, who was giving a lecture on the right of primate (Monostori, 2016).

Szekfű selected the speakers according to some strict criteria, discussing with Serédi in person all controversial issues. The situation was different with Erdélyi, as Ödön Kuncz's diary *Életem. Írtam 1948. december 6-tól 1950. november 28-ig* (My Life from December 6, 1948 to November 28, 1950) (Budapest, ELTE, 2017) shows. According to this diary, it was at Serédi's express request that the professor from Szeged was invited to lecture. A letter of Erdélyi to Szekfű written on June 9th, 1933 held in the Eötvös Loránd University's Library also confirms that the Summer University took place a week later than planned, but even so the organizing committee had a compact three-week programme. The letter proves that Erdélyi had attended all three weeks. Further details on the summer university are found in the memoirs of Ödön Kuncz, with an example that follows:

"I had barely been elected dean when I was invited to the Catholic Summer University in Esztergom at the end of June. Gyula Szekfű organized this "university" with the support of Prince Primate Serédi Jusztinián, following the example of the Reformed Debrecen Summer University. I undertook four lectures, covering competition law, antitrust law and stock corporation law. These four lectures were united by the general clause of "good morals". I concluded that the postulate of good morals in economic life must be made concrete if this phantom is to be given a living content and a life-shaping force. I have identified this concretization in the foregrounding of "business integrity" (individual ethics), in competition law with that of the "universal interest of the economy" (social ethics), and in the antitrust law as that of the "interest of the company" (public interest). However, there were problems with László Erdélyi's lecture, a cultural historian from Szeged. On one hand, Szekfű did not want to involve the old man. Serédi, on the other hand, could not resist employing him, because he had once been his Benedictine confessor. Uncle Laci [László Erdélyi] gave his only lecture after my lecture on share law. After the end of my lecture, he said to me: wait and listen to my lecture, because "it will connect with yours". Serédi and Szekfű were also sitting at the lecture. [...] "It is very fashionable now to talk about spiritual history", Erdélyi said (Szekfű, sitting next to me, began to listen with excitement [...]). „I do not understand what is new about it? After all, 'Thucydides' was a ghost historian, too! But I will go even further: every historian can only be a ghost historian. For history is about man, and the historian is also a man. And only man has a spirit!" [...] Having settled the great methodological problem of modern historiography, Erdélyi finally began to dissect that meagre subject (I think it was about the altarpieces¹⁴ of the first half of the 12th century), which Szekfű had carefully assigned to him" (Kuncz, 2017: 271).

Paradoxically, the 1933 Catholic Summer University in Esztergom was not organic part of the St. Emeric commemorative year in Hungary. However, there is a strong link that binds Erdélyi to this commemoration: he participated in the 1930 pilgrimage, moreover, he also attended the above-mentioned summer university. Nevertheless, a broader knowledge of Erdélyi's biography and a wider context of his work is needed to go on a further discussion on these two important events. But this remains the subject of a future essay.

---

¹ The bishop was received by the Chief Bishop Dr. Károly Aigner, District Police Chief Dr. József Szalay, Colonel Károly Kovács, Péter Pfeiffer as Rector, Police Chief Dr. Sándor Bottka, Curia Judge Pál Orosz, and the Board Judge Richárd Curry (Szeged, 1923).

² In a letter to Klebelsberg, he wrote: "Because of my pastoral letter to my priests, they have instituted court martial proceedings against me and prevented me from coming. Then, before the proceedings were concluded, the prefect and siguranta of Timisoara, by their decree No. 71/1923 of 23 February, ordered me to leave their territory within 48 hours. As a consequence, I have moved to Szeged, where I intend to keep my seat" (Zombori, 2010: 180-181).

³ seminary, cathedral, teacher training college

---

⁴ The Royal Catholic Teacher Training Institute of Szeged was completed in 1923.

⁵ The year 1927 was a year of mourning for the episcopate. On 2 April 1927, Ottokár Prohászka, Bishop of Székesfehérvár died; on 20 June Antal Hám, Hungarian Pious Teaching Order, Provincial Superior, member of the Upper House passed away; on 25 July János Csernoch, the Prince Primate died. A further inconvenience was the situation of István Zadravec, Bishop of the Generalate, who was involved in the Frankish forgery case. 1927 was also the year in which Romania concluded the Concordat with the Holy See (10 May 1927; ratification in parliament 29 May 1929), under which the 900-year-old Transylvanian bishopric ceased to exist, being substituted with that of the bishopric of Gyulafehérvár. The bishopric of Oradea, also 900 years old merged with the bishopric of Satu Mare. The Parliament was represented by Archbishop Alexandru Cisar of Bucharest.

⁶ The Prince Primate's activity in this direction is also reflected in the canonisation of the saints of the Árpád era.

⁷ His references were clearly aimed to the unjust Treaty of Trianon, which the successor states did not ignore in the Vatican (Gergely, 2006).

⁸ The members of the committee were: the Pontifical Prelate József Várhelyi, parish priest of Szeged-Belváros Dr. László Erdélyi, university professor and director of the Szent Imre Collegium, Fr. Dr. Béla Tihanyi, Director of the General High School of the Order of the Pious, János Sopsich, Papal Chamberlain, Episcopal Secretary, Dr. István Muntyán, President of the Council of the King's Court of Judicature, President of the Secular Parish of Szeged-Belváros, Dr. Szilveszter Somogyi, Mayor of the Free Royal City of Szeged, Dr. Szilveszterné Somogyi and Gábor Gáboré Nemes Czike.

⁹ I am grateful to Miklósné Szaplóczai, the head of the archives, for her selfless help in researching the material.

¹⁰ No date, but the two documents were folded "inside each other".

¹¹ Many of them are journalists working for a daily newspaper, which draws attention to the role of the press organs, which were already gaining strength in the period. Among the archival sources, there are some petitions addressed to the bishop, from which we know, for example, that Aladár Kuna represented the Szent Imre College and that his trip was supported by Professor László Erdélyi. Besides surrounding settlements (Makó, Szőreg, Kistelek, Új-szeged), pilgrims also came from other places in the country (such as Kiskunmajsa, Debrecen).

¹² The story of the pilgrimage is based on the field reports of Jenő Puskás (Szegedi Hírlap, 1930a).

¹³ The programme of the festivities are to be found in: Kolláti, 2001: 39-40; Giczi, 1997: 88.

¹⁴ Here Kuncz is probably misremembering. The lecture he mentioned may have been given by Antal Lepold on "Christian Iconography", and László Erdélyi gave the lecture on "Questions of the History of our Cultural History in the Árpád Age".

SOURCES

- Huszár Károly (szerk.) (1930): *Szent Imre album: a jubiláris ünnepek története képekben*. Budapest: Szt. Imre Jubileum Rend. Főbiz.
- Kuncz Ödön (2017): *Életem (Írtam 1948. december 6-tól 1950. november 28-ig)*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Szeged*, 29 March 1923
- Szeged-Csanádi Egyházmegyei Levéltár 2410: *Szerédi Jusztinián hercegprímás levele Glattfelder Gyula püspöknek*. 11 October 1929
- Szegedi Hírlap*, 1930a: 7 July 1930
- Szegedi Hírlap*, 1930b: 14 July 1930
- Szegedi Hírlap*, 1930c: 21 July 1930

WORKS CITED

- Bárdos István (1994): Az esztergomi Katolikus Nyári Egyetem, 1933-1941. In: Schmidt József - Monostori Imre (szerk.): *A József Attila Megyei Könyvtár évkönyve 1994*. Tatabánya: József Attila Megyei Könyvtár, 105-112.
- Bizzer István (2007): Szent Imre kultusz és a modern magyar szakrális művészet 1930-1950 között. In: Korny Terézia-Smohay András (szerk.): *Szent Imre 1000 éve : Székesfehérvár 1007-2007*. Székesfehérvár: Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum, 158-174.
- Császár Ildikó (2016): Az 1927.évi magyar-olasz barátsági szerződés előzményei. In: *International Relations Quarterly*, 2016/1. Available: http://www.southeast-europe.org/pdf/25/dke_25_m_h_Csaszar-Ildiko_Az-olasz-magyar-baratsagi-szerzodes.pdf Downloaded: 24 September 2016
- Csíky Balázs (2012a): Az esztergomi érseki szék betöltése 1927-ben: Vatikáni források fényében. In: Tusor Péter (szerk.): *Magyarország és a római Szentzséke: Források és távlatok: Tanulmányok Erdő bíboros tiszteletére*. Budapest-Róma: MTA-PPKE "Lendület" Egyháztörténeti Kutatócsoport; Gondolat, 253-279.
- Csíky Balázs (2012b): Vaszary Kolos és Szerédi Jusztinián bencés hercegprímások: eltérések és párhuzamok. In: Illés Pál Attila- Juhász-Laczik Albin (szerk.): *Örökség és küldetés: Bencések Magyarországon*. Budapest: Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség (METEM), 479-552.
- Fülöp Mihály-Sipos Péter (1998): *Magyarország külpolitikája a XX. században*. Budapest: Aula kiadó, 155-160
- Gergely Jenő (2006): A katolikus egyház és a külpolitika (1848-1990). In: Pritz Pál-Sipos Balázs-Zeidler Miklós (szerk.): *Magyar külpolitikai gondolkodás a 20. században. A VI. Hungarológiai Kongresszus szimpóziumának anyaga*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat. Available: <http://mek.oszk.hu/05200/05284/05284.htm#3> Downloaded: 13 November 2016
- Giczi Zsolt (1997): *Az 1938-as Szent István jubileumi év Szegeden. A szegedi katolicizmus történetéhez. Tanulmányok Csongrád megye történetéből 24*. Szeged: Csongrád Megyei Levéltár.
- Kolláti István (2001): A Fogadalmi templom története 1880-1849. In: Ábrahám István-Zombori István (szerk.): *A szegedi székesegyház*. Szeged: Szegedi Székeskáptalan, 11-191.
- Monostori Imre (2016): Szekfű Gyula és az esztergomi Katolikus Nyári Egyetem. In: *Vigilia*, 2016/8, 581-588.
- Romsics Ignác (2000): *Magyar történeti szöveggyűjtemény 1914-1999. I-II. kötet*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Szabó Miklós (1993): A Klebelsberg-legenda. In: *Kritika*, 9. Újra megjelent: T. Kiss Tamás (szerk.) (1999): *Klebelsberg Kuno*. Budapest: Új Mandátum, 320-325.
- Szekfű Gyula (1932): Van-e katolikus közvéleményünk? In: *Magyar Kultúra*, 1932/17., 161-166.
- Zeidler Miklós (2009): *A revíziós gondolat*. Pozsony: Kalligram.
- Zombori István (2010): Glattfelder püspök és a Csanádi püspökség Szegedre költözése (1918-1923). In: Zombori István (szerk.): *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Történeti Tanulmányok, Studia Historica 13*. Szeged: Móra Ferenc Múzeum, 173-190.

Kinn vagy benn? A szegedi egyetemisták múzeumképe egy kvalitatív vizsgálat alapján.

Hegedűs Anita*

*Szegedi Tudományegyetem, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

Kulcsszavak

múzeum
kultúra
egyetemisták
felsőoktatás

museum
culture
university students
higher education

Absztrakt

A hazai múzeumi szféra számára komoly kihívást jelent a fiatal célközönség megszólítása. Ennek a korcsoportnak egy egyedi részét képviselik az egyetemisták, akik nagy számban vannak jelen nem csak Budapesten, hanem több vidéki egyetemi városban is (pl.: Debrecen, Szeged, Pécs), így ők is potenciális célcsoportjai lehetnek a közgyűjteményeknek. Jelen tanulmányunkban egy fókuszcsoporthoz tartozó kutatás eredményeit mutatjuk be, melyet a Szegedi Tudományegyetem hallgatóinak körében végeztünk.

Bevezetés

Az egyetemisták komoly célközönséget jelentenek a múzeumok számára: kifejezetten igaz ez a vidéki nagy egyetemi városok közgyűjteményeire (pl.: Debrecen, Pécs, Szeged). Korábbi kutatásaink (Hegedűs, 2016) során azt tapasztaltuk, hogy a hallgatók az egyetem által nyújtott kulturális kínálatot kis részben veszik igénybe, noha kifejezetten számukra készítik ezeket a programokat. Jelen vizsgálatunk célja az volt, hogy megvizsgáljuk: az egyetemista közönség egy csoportja miként vélekedik a kulturális intézmények legklasszikusabb képviselőjéről, a múzeumról. Ezért fókuszcsoporthoz tartozó kutatást végeztünk a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatói körében. A kutatást kvalitatív jellege miatt az eredmények természetesen nem reprezentatívak, nem általánosíthatók, de felviláglhatnak olyan problémákat, felhívhatják a figyelmet olyan összefüggésekre, melyek segíthetik az egyetemisták sikeres megszólítását a múzeumok részéről.

Kutatás

A kutatás célja, módszertana

Kutatásunk célja, hogy feltárjuk, hogyan vélekednek az egyetemisták a múzeumokról, milyen kép él bennük a közgyűjtemények kapcsán. Miért járnak, vagy miért nem járnak múzeumba, milyen benyomásokkal, emlékekkel rendelkeznek a múzeumokról, milyen tapasztalataik vannak a múzeumi látogataik kapcsán? Hogyan vélekednek az átalakult múzeumi szemléletről, milyen módon gondolkodnak a múzeumok szerepéről, fontosságáról vagy épp haszontalanságáról a XXI. századi körülmények, társadalmi rendszerek és szokások, jelenségek dimenziójában? Hogyan értékelik saját magukat és egyetemista társaikat a kulturális térben, mennyiben tekintenek a múzeumokra magaskulturális templomként avagy közösségi élményközpontként?

A fenti kérdésekre fókuszcsoporthoz tartozó interjúk segítségével igyekeztünk választ találni: az interjúk 2016 tavaszán készültek a Szegedi Tudományegyetemen Bölcsészettudományi Karán, melyeken 21–25 év közötti egyetemista

hallgatók vettek részt. Az interjúkat a múzeumoktól független, egyetemi környezetben rögzítettük, az interjúk átlagosan 70 perc hosszúságúra nyúltak.

A kutatás során képet kaphatunk a vizsgált csoport szóhasználatáról, reakcióiról, mélyebben betekinthetünk gondolkodásukba, valamint játékos, projektív technikák alkalmazásával fényt deríthetünk egyébként lappangó, ki nem mondott érzéseikre, véleményükre. A kutatásban félig strukturált kérdőív alapján haladtunk, szabad utat engedve az esetlegesen felmerülő új témáknak, új területeknek. A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk eredménye természetesen nem reprezentatív, nem számszerűsíthető, azonban jelenségek felmérésére megfelelőnek tekinthető.

Az elkészült interjúkat a tartalomelemzés módszerével kívánjuk elemezni, s meghatározott szempontok alapján rendszerezni. Fő célunk annak vizsgálata, hogy milyen képet alkotnak a közlések s a közlők a múzeumról.

Szimbólumok, kifejezések

Fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során projektív, asszociációs kérdéseket tettünk fel az alanyoknak, melyek segítettek abban, hogy feltárjuk esetlegesen lappangó, nyíltan ki nem mondott véleményüket, álláspontjukat. Interjúkat azzal a kérdéssel indítottuk, hogy milyen szó, kifejezés jut eszébe először a résztvevőknek, ha azt a szót hallják: múzeum. Alapvetően két típusú válasszal találkoztunk: a múzeumok alapműködésével kapcsolatos kifejezésekkel (kiállítás, történelem, festészet, kultúra), illetve a bennük élő múzeumkép minőségével kapcsolatos szavakkal, mint hideg, rideg, antik. Indoklást is kértünk az alanyoktól, melyre a következő reakciók születtek: „*azért [hideg], mert általában ilyen tágas légtér van, és ódon építésű a múzeum, tehát ilyen kőfal, és hideg van benn, és csöndben kell lenni, ezért a hangulat is kicsit olyan, hogy nem szabad hangosan beszélgetni vagy nevetni vagy ilyesmi. És ez nem feltétlen rossz, de mindenképpen ilyen csendes, hideg hangulat jut eszembe a múzeumról*”; „*az arculata, a kinézete miatt [antik]. Magának az épületnek ilyen a hangulata*”. Azt mondhatjuk tehát, hogy a funkcióval kapcsolatos kifejezések mellett azonnal megjelentek a hagyományos múzeumi képpel kapcsolatos vélemények, a rideg, távoli, megközelíthetetlen múzeumokról, ahol csöndben, fegyelmezetten kell körbejárni. Ez a vélemény és hangulat az interjúk későbbi részében is rendszeresen felbukkant.

Egy másik asszociációs módszer alkalmazásával azt kértük az alanyoktól, hogy nevezzék meg, milyen gyümölcs, szín, autó vagy ital lenne szerintük a múzeum. A gyümölcsre érkezett válaszok között a következők szerepeltek: alma, dió, dinnye, ananász, gesztenye, narancs. Az almát a tudományhoz kötődő szerepével indokolták („*a mesékben a tanárnak van egy almája, almát eszik, ott van az alma az asztalán, és ezt hozzákötöm a tudáshoz, az oktatáshoz*”; „*az első gyümölcs, ami megjelent, ilyen ősi dolog. Ádám és Éva.*”), a többi gyümölcsöt azonban a nehéz megközelíthetőséggel és a pozitív belső tartalommal: „*nekem az ananász jutott eszembe. Azért, mert az ananász, egyrészt ha le van téve, masszívan meg tud állni, és így nem gurulgat jobb-balra, és a múzeumok is ilyen masszív épületek, és viszonylag ilyen magas is. És a tetején is van ilyen dísz, és a múzeumok tetején is van ilyen boltív, és az oszlopok is mintha...* Meg az ananásznak kemény a héja, és a kemény külsője a múzeumoknak. Le kell hámozni, be kell lépni, hogy meg tud enni az ananászt, hogy fel tud dolgozni”; „*mert a dió mindig olyan öreges, meg olyan ódon, és meg kell törni, hogy bejussál. Mert olyan kicsit kúszdelmes bejutni, meg kell venni a jegyet, le kell adni a cuccokat...* Meg ez az ódonszag, mindig mamánál van a dió, és ott is ez az idős szag, mint a múzeumokban”; „*mert [a diót] be kell törni, hogy kívülről olyan érdes, de ha betöröd, akkor belül finom, csak egy kicsit meg kell vele küzdeni.*”; „*Dinnye. Ilyen kemény a héja, meg benne sok kis apró dolog van, ami zavar, de hogyha összességében nézed az egészet, meg... Én például nagyon nem szeretem a dinnyét, mert évente egyszer eszek belőle, és akkor azzal el is teltem*”; „*meg kell fejteni, mint egy gesztenyét, meg olyan sokféle, [...] sokrétű, sok témával foglalkozik.*”

A színek kapcsán a drapp, a szürke, a fehér jelent meg, mint a letisztultság árnyalatai, a barna, mint az ódonság szimbóluma („*mert arra gondolok, hogy mennyi minden kis műtűr van meg sok olyan kis tárgy, és én ezt egy öreg házban*

képzelem el, ahol általában minden be van barnulva”), valamint a bordó, mint a múzeumok belső tereinek színe. Az autókkal kapcsolatban szintén két csoportot említhetünk meg: az alanyok egyik csoportja klasszikus, nagy presztízsű autókat említett (Bentley, Cadillac, Jaguár, Mercedes, Ford T-modell), míg a másik csoport kifejezetten alacsony presztízsű, szocialista autókat, de abban az esetben is az antik jelleget hangsúlyozva. Az interjúkból idézünk: *„nekem a 60-as, 70-es évekből... Bentley? Ami most nagyon-nagyon értékes, és nem azért, mert egy Ferrari és nagyon-nagyon drága, hanem az eszmei érték miatt”; „régii Jaguár, ami fekete-fehér képeken van, mert egyrészt elegáns, másrészt a régisége miatt”; „Lada. Mert az is olyan „klasszik”, olyan egyforma, általában minden múzeum azért hasonlós, és egy Ladának is antikvitás értéke van, zörög, csörög, van. Évek óta, évszázadok óta nem, de... Mert magyarként így nekem a Lada”; „Volkswagen lakókocsi, mert vannak kiállítások, amik vándorolnak. És az autó is olyan kis antik már.”; „Volkswagen kisbusz, külsőleg ha ránéz az ember, akkor jó, hát van meg ismerjük, de aki a mai napig használja, abban minden más, és ha beleül az ember, akkor így olyan dolgokat fedez fel magának... Én például pont két hete ültem bele egy ilyenbe, és így belenéztem, hogy Jézusom, mik vannak ebben!”; „ha a Móra Ferenc Múzeumra gondolkodok, kis Polski, ha a Vatikánra, akkor egy Mercedes. A különbség oka az épület kinézete, a látogatottság, hogy kevesebben vezetnek kis Polskát”.*

Az italoknál mindegyik interjúban megjelent a jó minőségű száraz vörösbor, *„mert olyan kifinomult”*, emellett a további nagy presztízsű italok, mint a whisky vagy a konyak (*„olyan régi és van ereje”*). Az egyik alany az Unicumot említette a megosztó jellege miatt: *„nekem az idős rokonaim nagyon szeretik az Unicumot. És a múzeumot is szerintem idősebb fejjel már jobban megértik meg kedvelik az emberek”; „az Unicum annyira megosztó. Meg a múzeum is. [...] Mert a múzeumból is lehet úgy vélekedni, hogy valaki nagyon utálja, de lehet, hogy valaki nagyon szereti.”*

A projekciós kérdések tanulsága, hogy a résztvevők alapvetően régies, ódon, dohos, nehezen megközelíthető jelleggel látták el a múzeumot, azonban a válaszokból kitetszett a mögöttes tartalom iránti elismerés, a múzeumok értékességéről alkotott vélemény, a magas presztízs. A játékos kérdések alkalmazását sikeresnek ítéltük meg, mert az asszociációs feladatok segítségével sikerült mélyebb, lappangó véleményekhez jutnunk azoktól a résztvevőktől is, akik a direkt véleményalkotásra felszólító kérdésekre visszafogottan reagáltak.

Múzeumba járási szokások

Az interjúk során kíváncsiak voltunk arra, hogy az alanyok járnak-e múzeumba, milyen okból (nem) tesznek így, és kikkel szeretnek közgyűjteményeket látogatni. A reakciók alapján leszűrhetjük, hogy a résztvevők körülbelül 30%-a tartotta magát rendszeres múzeumba járóknak, mely évi 3–4 múzeumlátogatást jelent. Olyan alannal is találkoztunk, aki nem tartotta magát rendszeres látogatónak, noha évente akár 5–6 alkalommal is jár múzeumban – érdekes tehát, hogy melyik alany hogyan értékelte saját múzeumba járási szokásait a rendszeresség alapján. A résztvevők 20%-a szinte soha nem látogat el múzeumba (*„távolabb érzem magam a múzeumoktól, de nyilván ez az életstílusomból fakad. Nem tudom meglátni például a festészetben azt, hogy ez igazán művészet”*), míg másik 20% csakis külföldi utazásai során jár közgyűjteményben, akkor viszont szinte kötelező jelleggel.

A legtöbben a párjukkal, családjukkal járnak múzeumba, ritkán látogatnak el egyedül. Több résztvevő kiemelte a család erejét a múzeumba járási szokások kapcsán. Egy múzeumba nem járó résztvevőt idézünk: *„ez eléggé neveltetés kérdése is, meg nem azt mondom, hogy műveltség, de hogy milyen körökhöz tartozol. Mert én például egy kicsi faluból származom, és igazából a családban senkinek nem volt igénye, hogy múzeumba járjon, ergó engem nem vittek”* – tehát a családi háttér, a családi szokások és neveltetés befolyással bírhat a felnőttkori múzeumba járásra. Ezt igazolja az a rendszeres múzeumlátogató alany, aki kisgyermek korától kezdve járt a családjával múzeumba – érdekesség azonban, hogy megemlítette a testvérét, aki ugyanolyan családi körülmények között nőtt fel, mint ő, de különösebben nem szereti a közgyűjteményeket: *„az nekem tragédia, hogy megyek valahol, és azt mondom, hogy nem ez a legcsodálatosabb dolog a világon? És mások meg azt mondják, hogy hát, nem rossz... Főleg a nővérem, és ő így előre megy, leül, és ott vár a padon.”* Ebben az idézetben értékítéssel is találkozunk: a megszólaló a múzeumba nem járó, a

művészetet nem értékelő kortársait illeti negatív jelzőkkel. A barát/barátnő azonban komoly ösztönző erő lehet az egyetemisták számára: „*Mióta barátom van, azóta kell jobban programot csinálni, mert nem csak ülünk otthon és tévézünk, és akkor így a múzeumot is néha megnézzük.*” Több alany külső okokkal indokolta a ritka múzeumba járást: legtöbbször azzal, hogy nincs, aki elmenjen velük. Érdeemes szólni arról is, hogy szinte senki sem jár az egyetemi csoporttársaival múzeumba, csakis akkor, ha egyetemi szinten szervezett, kötelező jellegű látogatásról van szó.

Emlékek a múzeumról

Az interjúk során folyamatosan felmerültek gyermekkori, általános iskolás emlékek, ahol általában negatív kontextusban szóltak a résztvevők a múzeumokról. Az egyik résztvevő életének egyik legelső múzeumi emlékét a Feszty-körképhez köti: „*még kicsi voltam és elég izgága, és én mindenképpen be akartam mászni a kerítésen túl [a körkép korlátján túl – H.A.] és emlékszem, hogy utána kizavartak. Nem az ottaniak, hanem a szüleim mondták, és én kábé három órány keresztül kinn ültem így a parkban [...]. És én ezt sosem értettem. Mondjuk ehhez hozzátartozik, hogy »Most gondolkodjál el azon, amit csináltál!«, és én sosem azon gondolkodtam. Csak az járt a fejemben, hogy én oda vissza akarok menni, és be akarok mászni. És azt hiszem, úgy rémlik, hogy egy sapka tetszett meg, ami így hevert ott.*” Egy másik résztvevő 12 éves korából idéz: „*amikor minket elvittek, nem Auschwitz volt, hanem ilyen... Na mindegy, egy németországi koncentrációs táborba vittek, de én megfogadtam, hogy soha többé, mert ez borzasztó.*” Találkozunk külföldi negatív élménnyel is: „*Londonban a Madame Tussauds Múzeum. Hogy nekem ez így nagyon be lett harangozva, hogy ez mekkora császárság, meg jó, hát jók, de nem ájultam el. Sokkal nagyobb a hype körülötte szerintem, mint ami. Jó, tök ügyes, soha életemben nem tudnék ilyet csinálni, de hát mégsem olyan, mert lehet ám látni, hogy vannak így csalások.*” Egy másik alany is külföldön csalódott: „*nekem például a Louvre-ban volt, a Mona Lisát néztem, mert nem is láttam szinte, mert rengeteg ember áll, és csak fotóz és fotóz, és nem volt meg az a dolog, hogy csak leülök és nézem a képet, és hagyom, hogy magával ragad... Ez nem. Ez nem olyan volt. Mert ez ilyen kicsi, és emlékszem, hogy úgy néztem meg a képet, mert én ilyen alacsony vagyok, két méter magas emberek így álltak, és emlékszem, hogy úgy sikerült megnéznem a képet, hogy az egyik ismerősömnek odaadtam a fényképezőmet, ő rázoomolt, lefotózta, és akkor tessék itt van, nézd. Szóval így nem is láttam belőle semmit.*”

Az emlékek között találunk pozitívakat is, melyeket főleg a téma iránti személyes vonzalommal, elköteleződéssel indokolhatunk: „*hatodikos lehettem, és a Szépműben volt egyiptomi kiállítás, és nagyon mondtam anyának, hogy el szeretnék menni, és én nagyon kicsi faluban lakom, és akkor ez így, hogy én Pestre akarok menni, az olyan hűűűba, Pest, az a világ másik vége, és ez ilyen nagyon nagy dolgot jelentett. Felvonatoztunk, elmentünk, és ez nagyon megmaradt, hogy Úristen, milyen jó dolgok vannak, és milyen régiek és milyen szépek!*” Egy másik résztvevő első emléke: „*az a dínós volt, ahol mozogtak a dínók, azért is maradt meg az nagyon bennem.*”

Az első gyermekkori múzeumi emlékek között tehát sok esetben találkozunk negatív tapasztalatokkal, ugyanakkor bizonyos résztvevők pozitív élményekről számoltak be – egyéni szinten vizsgálódva tehát nem vonhatunk le általános, mindenkire érvényes következtetést. Az általános iskolai, csoportos élmények esetében viszont igen: ezek szinte mindegyik résztvevőben nyomot hagytak – negatívan. Nézzük, hogyan emlékeztek az alanyok az iskolai, csoportos látogatásokra!

Mindannyian használták a „*vittek minket*” kifejezést, tehát a múzeumot nem informális, hanem kötelező jellegű, formális tanulási térként élték meg, s az ott látottakból szinte semmit sem jegyeztek meg: „*például az osztállyal is elég sok helyen jártunk, de hát ott nagyon kevés... talán Pécsen... ott van a Marcipán Múzeum? Mintha arról derengene valami, de tényleg sose [szerettem osztálykirándulással múzeumba menni –H.A.]... Nem éri el úgy az ingerküszöbömet.*” Egy másik résztvevő Dalít dolgozta fel nehezen kisiskolásként: „*a Dalí-kiállítás elég régen volt, általános iskolás voltam akkor, de a tanárunk úgy gondolta, hogy á, vagyunk mi elég idősek hozzá, és elvitt minket. De hát úgy törpeként igazából semmit sem értettem belőle, mert ilyen nagyon furá, bizarr képek voltak, és ez nekem ilyen nagyon meghatározó volt. [...] Nagyon sokáig az volt a fejemben az ilyen modern művészetekkel kapcsolatban, hogy Úristen, amikor a Dalí-kiállításon voltam, az milyen*

borzalmas volt, azok, fúj, azok a képek”.

A tárlatvezetések szinte az összes résztvevő negatív emlékként értékelték. Ennek oka az unalmas avagy túl szakmai tárlatvezetőben keresendő, illetve problémát jelentett, hogy nem tudtak a vezetővel együtt haladni a nagy tömeg miatt, s lemaradtak sok információról. Újabb résztvevőtől idézünk: *„nekem a legmeghatározóbb élményem ezek a múzeumlátogatások ilyen általános iskolás korunkban voltak rendszeresek, és én a tárlatvezetések utáltam úgy őszintén... Baromi unalmas, nem köt le, és igazából nem azt mondom, hogy hülyék vagyunk hozzá, de nem olyan szemmel nézzük, és nem igazán tudja értékelni és baromira idegesített, mert úgy éreztem, hogy nagyon szenvedek, és ez a holt unalmas tárlatvezetés még rosszabbá tette az egészet.”* Egy másik résztvevő frusztráltságáról így szólt: *„mindig beálltak élém a magasak, és soha nem láttam, és mindig az volt, hogy mikor ment tovább a csoport, akkor már elmondta a tárlatvezető, hogy miről van szó. Utána mindenki továbbment, és én csak akkor nézhettem meg, hogy miről is volt szó, és így nem tudtam átélni, amit mondott róla.”*

Az általános iskolai csoportos látogatás kapcsán egy pozitív véleménnyel találkoztunk, (*„az egyetlen jó élmény, hogy dobj be egy pénzt, tekerd be, és kijön valami belőle”*), illetve több résztvevő megfogalmazta, hogy irigyli a mai kiskisiskolásokat, mert részt vehetnek izgalmas múzeumpedagógiai foglalkozásokon, amire az ő idejükben nem nyílt lehetőség: *„néha én is így irigykedve nézem azt, hogy keressenek meg így dolgokat, meg színezzék ki, meg tök érdekes feladataik vannak. Hát akkor régen... pff... Közélről se volt. Csakis ugyanaz. Mindenkinek.”* Érdekes itt szólnunk arról, hogy nem idősekről, hanem 21–25 év közötti hallgatókról van szó, tehát a fiatalabbak 7–8 éve még általános iskolások voltak, azonban mégsem találkoztak a modern felfogású múzeumpedagógiai foglalkozásokkal. Szinte kizárólag csak a „vittek-típusú” csoportos körbejárásokra emlékeznek, s többen jelezték, hogy mind a mai napig szívesen részt vennének külön nekik szóló múzeumpedagógiai foglalkozásokon: kézműves foglalkozáson vagy épp kincskeresésen, tehát igény mutatkozik az egyetemisták részéről a múzeumpedagógiai foglalkozásokra, a játékos jellegű, nekik szóló programok létrehozására. További érdekesség, hogy noha kis korban negatív élmények érték a résztvevőket, jelenleg mégis pozitívan állnak a múzeumokhoz, mert felnőtt fejjel, saját döntésből járnak el, és pozitív hírek érik el őket a múzeumok világából.

A múzeum mint tanulási tér

Az interjúk során több alanyi is jelezte, hogy a múzeumot egyfajta tanulási térnek tekinti, ahol a látogatók nem hagyományos keretek között szerezhetnek információt a számukra érdekes, őket érintő témákról. Az alanyok egy része a saját oktatásában, tanulásában is hasznosnak találja a múzeumokat: *„a kiállításokra én ilyen tanulmányi dolgok meg tudásszerzés miatt [járok], mert az nekem jó, ha nekem utána járnak így dolgoknak előttem az emberek.”* Míg más válaszadók kizárólag a közoktatásra gondolnak, az ottani órák és témák szempontjából tartják hasznosnak a múzeumokat *„oktatási célból is tök jó, hogy amit tanulunk az órákon, mondjuk történelem, azt alá is tudjuk támasztani. Mondjuk, el lehet vinni a gyerekeket, meg lehet mutatni, hogy néztek, az ókorban ilyen tárgyakat használtak, meg a világháborúban ilyen eszközök meg fegyverek voltak, hogy ezek maradtak fenn, és ez tényleg hitelesíti a leírtakat.”*

Az információfeldolgozás kapcsán érdemes megemlíteni a storytelling, a történetmesélés fontosságát. Az interjúk mindegyikében megjelent az a hallgatói vélemény, mely szerint a történetek, a megszemélyesítés segíthet a feldolgozásban, a bevonódásban, az információk minél hatékonyabb megjegyzésében. Az egyik résztvevő a budapesti Titanic-kiállítást hozta fel példaként: *„a titanicos kiállítást például azért nagyon szerettem, mert ott például az utazók közül kaptunk meg 1-1 személyiséget, történetet a jegyünkkel, és úgy járhattunk körbe, és a végén fel voltak sorolva, hogy kik utaztak a Titanicon és volt egy vonal, hogy kik éltek túl vagy kik nem. Volt benne izgalom, hogy túlélém-e, vagy sem. És meg voltak adatok is adva róla, hogy mondjuk 23 éves férfi vagyok, nem tudom, melyik osztályon utazok, meg volt adva a neve is, tehát valahogy bevont, és szerintem ezért is maradt meg ennyire. És olyan típus vagyok, hogy mindenben a személyiséget keresem, és hogy hogyan lehetne bevonni az embereket, szóval mindenképpen olyat csinálnék egy tárlatnál... Egy régi ókorinál, mondjuk, az istenek személyiségét osztanám ki, vagy nagy hadvezéreknek a személyiségét vagy barcosnak, hát nem tudom, hogy ez vagy te, xy barcos vagy, nagyon lelkes vagy, most kerültél be, ezeken a harcokon vettél részt. Valahogy ilyen személyessé tenném, hogy fel*

is keltsem az érdeklődést, hogy ne csak az, hogy így végigmegyek, megnézem a kis vitrineket, kijövök, és másnap így már nem is nagyon emlékszem rá.”

Egy másik interjúban magyar vonatkozású történelmi eseményt emelt ki a megszólaló a történetek érdekessége szempontjából: *„a történelemnek vannak olyan részei, amik igazán érdekesek, és nem csak ezekben a száraz tényekben. Március 15-én is olyan sztorik voltak azon a napon... Nem csak az, hogy elmentek a Pilvaxba, aztán végigjárták Budapestet, hanem a háttérben, hogy kinek a nője hogy segített be, nem tudom, ki volt másnapos és nem tudott elmenni a Pilvaxba és stb. stb. És szerintem ezeket a múzeumok tök jól megérik.”*

Akkor is felmerült ez a téma, amikor a tökéletes múzeumról kérdeztük az alanyokat. Szinte mindenki megemlítette a történeteket mint a megjegyzést és a feldolgozást segítő eszközöket (*„meg a jó sztorik, a sztorik is megmaradtak!”*); valamint: *„azáltal [sztorik] lesz emlékezetes és azáltal fog emlékezni, hogy hú, tényleg erre emlékszem”*).

A résztvevők véleménye alapján tehát valóban elvárják a storytelling módszerének használatát, nyitottak a történetekre, fogékonyan, pozitívan reagálnak rájuk. Nem csak a múzeumi programokon, kiállításokon belül megjelenő történetmesélést preferálják, hanem szívesen hallanak/olvasnak olyan múzeumi híreket is (sajtóban, közösségi médiában), melyek történeteket mesélnek el az adott közgyűjtemény tárgyaival, emlékeivel kapcsolatban – ez esetben a figyelemfelkeltő jelleg fontosságát emelték ki leginkább a résztvevők. A storytelling kapcsán továbbá jelezték az érintettség, a bevonódás fontosságát, valamint a könnyebb megjegyezhetőséget és a visszaemlékezés jelentőségét.

A múzeum és „én”

Az interjúk során kíváncsiak voltunk arra, hogy milyen problémákat látnak a múzeumi világban a résztvevők. Az alanyok problémaként vetették fel, hogy csendben kell lenni, *„nem lehet rosszalkodni”*, régiek az épületek, túl sok a szöveg (*„mikor fullba’ nyomják az információkat, az nem jó, kicsit vázlatosabban kellene”*), *„ijesztőek a teremőr nénik”*, és a legnagyobb gondként a merevséget emelték ki. Érdekes, hogy szinte mindannyian úgy vélekedtek, hogy a múzeumokban bizonyára sok idősebb ember dolgozik, akik nem mernek, nem akarnak változtatni a régi rendszereken. Interjúból idézünk: *„ez kicsit olyan, tudjátok, mint mikor valaki ott marad még 60 éves kora után a munkahelyén dolgozni, és nem rúgjuk ki. És hát ő választja a témákat, hogy neki mi tetszene. És nekik ez tetszik szerintem, a néprajz meg minden, hogy ez persze jó meg kell, de ha pörögni akarunk, akkor új témák felé kéne fordulni.”* Avagy: *„nagyon sok helyen idősek dolgoznak, és ők nem nyitottak az új megoldásokra. Hogy például nem fogunk mi itt a múzeumban gyerekjátászóteret csinálni, hanem ez érték, ez régi, és ezt meg kell őrizni a maga rideg, konzervatív módján. Amit elkövethet egy múzeum, ami rossz: hogy nem nyit a közönség meg az interaktív dolgok felé.”* Problémaként vetették fel azt is, hogy noha a beltartalom érdekes, a kulcsin sok esetben elrontja az élményt, az élvezhetőséget látogatás közben. Az egyik interjú során a következő párbeszéd alakult ki a résztvevők között:

A: *Igen, a körkép Szarvason, hogy így voltak fix dolgok meg festett dolgok, meg egy másik teremben a betyárságnak meg a parasztságnak az életét mutatták be, és ezt így összehozták a közösségi médiával, ahol mindenkinek volt egy profilja. [...] Jó volt nagyon, hogy a Facebookot összehozták ezzel az egészszel, de az egésznek még mindig volt ilyen gagyi hatása, de zárójel: minden persze pénz kérdése... Tehát például a birkáék ilyen furcsán odaállítva a sarokba, ilyen fejet vágtak [fejet vág], meg nagyon rossz bábukra voltak felrakva a hagyományos ruhák... A ruhák azok nagyon jók voltak, nagyon autentikusak, de maga a keret az így nagyon gagyi volt.*

B: *Igen, de mi van, ha ugyanazt a pénzt egy más látószögű meg látókörű embernek adod oda? Mert én erre gondoltam, amikor azt mondtam, hogy öregeknél van az irányítás. Ha ugyanennyi pénzt kapsz te, akkor mondd, hogy gyerekek, ezek a birkáék... bitch, please, na! Annyira kínos nekem, érted. Mi van, ha ugyanabból a pénzből meg lehetne csinálni jobban is?*

Ez a párbeszéd jól mutatja, hogy a résztvevők nyitottak az újítások felé, nyitottak az értékes tartalom (műtárgyak) felé, azonban komoly az elvárásuk az arculattal, a friss megjelenéssel kapcsolatban, mely képes megszólítani, elérni őket.

Az interjúk során közvetlen és közvetett módon is meghatározták elvárásaikat a hallgatók a múzeumokkal

szemben, sokszor külföldi pozitív példák ellensúlyozásaként. Legtöbbször a következő témákat jelölték meg elvárásként: *ingergazdag, interaktív, kipróbálható tárgyak, bevonás, megbökkentés, történetek, pörgés, izgalmas és népszerű témák, műtárgyak eredeti környezetükben, mozi-jelleg, beöltözés, egyedül lenni az egész teremben, kulisszák mögé lesni, érdekes témák.*

Ismét interjúkból idézünk: *„nagyon nehéz helyzetben vannak [a múzeumok], hogy olyan témákat találjanak, ami bevonzza az embereket. És ha visszagondolok, akkor én is meg a környezetem is ugrott ezekre az új dolgokra, a Bodiesra, az űrkiállításra, meg itt a múzeumban is volt olyan interaktív, hogy csináld ezt meg azt...”; „nekem a múzeummal kapcsolatban az interaktív élmények jönnek életre... Volt egy ősemeres kiállítás itt Szegeden, [...] volt egy ilyen Frédi és Bénis kocsi, na, az például nagyon jó volt. Fotózkodtunk is meg minden. Engem az élmény... az ilyen él... vagy hát na [nevet], tudom, hogy ott minden élmény, de engem kicsit ezek az interaktívabb, mozgalmasabb dolgok fognak meg jobban”; „én nagyon tudnám preferálni, hogy egyedül benn vagy egy darabig, és a többiek kinn maradnak”; „egy 4-5 D-s mozi, ahol lehet mindent érzékelni, és nincs határ.”*

Az elvárások kapcsán több résztvevő kiemelte a mobiltelefonokat mint a múzeumok egyik fő ellenfelét a hallgatók ingerküszöbének eléréseért folytatott harcban: *„szerintem manapság a fiatalok azért sem járnak, mert hozzá vannak szokva, hogy az ingereiket ilyen nagyon erős behatások érik, az okostelefont állandóan nyomkodjuk, s egy csönd, egy hideg és egy üres fal túl kevés, túl unalmas. Nagyon sok ingerre van szükség, hogy elmenjen az ember.”* Egy másik alany véleménye: *„azoknak a fiataloknak, akik állandóan nyomogatták a telefonjukat, azoknak kell valami, ami azt pótolja. És ha csak kiállítási tárgyak vannak, akkor fél óra múlva elő fogja venni a telefonját. De ha vannak interaktív dolgok, akkor eszébe se jut, mert az pótolja.”* Önmagában a tárgyak, a hagyományos múzeumok tehát a résztvevők szerint sok esetben nem képesek a hallgatók elérésére – pluszra, többre van szükség.

Az elvárások mellett javaslatok is elhangzottak a múzeumok tevékenysége kapcsán: *„a kézműves dolgokat szeretem, az tök jól leköti az embert felnőtt korban is. Meg [lehetnének] szervezett túrák, ilyen nyomozós valami, ami gyerekeknek is van, csak legyen felnőtteknek is. [...] Meg flashmobok.”* Egy másik hallgató további ötleteket javasolt: *„kiszabadulós szoba azokkal a tárgyakkal, amiknek akkora eszmei értéke nincsen, de azokkal és közben úgy, hogy tanulok, hogy közben megtanulom, mi hogyan működik. Meg engem tökre érdekel nem csak a múzeum, hanem az is, ami mögötte van. Nem tudom, hogy például hol tárolják a dolgokat, ilyen kulisszatitkok. Meg szerintem, ha van tárgyaknak a kiállítása, akkor tökre jó lenne, ha levezetnék, hogy ebből ez lett, abból az, ma meg ez van. És ebből lehetne, hogy van egy pergamen, aztán írógép, aztán számítógép. Ezek engem mindig lekötnek, hogy ez mi, és hogy ma mi van mögötte.”*

Ezekből a véleményekből azt látjuk, hogy a résztvevők nyitottan álltak hozzá a nyitott múzeumokhoz, s javaslataik azt mutatták: nem tartják kizártnak, hogy a múzeumok olyan programokat is rendezzenek, melyek alapvetően nem tartoznak a feladataik közé, s nehezen illeszthetőek be a hagyományos, klasszikus múzeumképbe (szabadulós szoba, nyomozós játék, flashmob).

Az interjúkból azt is megtudtuk, mely típusú témák, mely típusú kiállítási formák érik el leginkább a résztvevőket. Az alanyok leginkább azokat az időszaki kiállításokat preferálják, melyek népszerű, közismert témákat dolgoznak fel, s a résztvevőknek valamiféle kötődésük is van az adott tematikával kapcsolatban. Egy ÁOK-s hallgatótól idézünk: *„amikor a testvéremmel apukám elvitt minket az orvostörténeti múzeumba Pestre, hát az egy álom volt. Kis mini fogorvosi székek, fúró, volt ott viasz nő, kipakolva a belső szervek. Azt nagyon-nagyon szerettem.”* Egy másik résztvevő az egyiptomi kultúra szerelmese volt: *„az egyiptomosat, azt én is végigjártam, de ez félig kötődik az egyetemhez, mert csoporttal mentünk. De oda egyébként is elmentem volna, mert az egyiptomi témájúak egyébként is szoktak érdekelni.”* Volt, aki a Titanic témához kötődött erőteljesen, illetve szintén a Bodies kiállítást említette: *„Nagyon kevés az olyan kiállítás, ami eléri az ingerküszöbömet. Voltak Pesten ezek „A” kiállítások, „A” Titanic, „A” Bodies, de ezek teljesen más kiállítások, nem? Engem ezek megvették. Inkább ezek, amikre tényleg nagyon is emlékszem. [...] A téma, a Titanic például – azt nagyon szeretem, vagy négy milliárdszor láttam a filmet, meg az... Nem is tudom, az olyan interaktívabb volt, meg olyanba nyújtottak betekintést... Nem is tudom. A Titanic nem olyan régi, azt közel tudom érezni magamhoz. A Bodies meg... Úristen, hát lecsupaszított emberek! Azt tényleg közelebb tudom érezni magamhoz, hogy így nézünk ki mi, és kicsit sokkoló volt ott, hogy így... Ki volt például terítve az emberi bőr, és álltam ott percekig, hogy te jó Isten! [...] Meg ez a téma közelebb áll hozzám, mert hát az emberi test, nyilván én is ebben élek, mint mondjuk, nem tudom, mit festett mondjuk 300 évvel ezelőtt valaki.”* A

személyes érintettség tehát nagyban meghatározza, hogy a résztvevők milyen típusú kiállításokon vesznek részt. Érdekes kiemelni a Bodies és a Titanic kiállítást, melyeket több interjúban több hallgató is említett. Ez a két tárlat nem múzeumi keretek között, múzeumi közegben került megrendezésre, hanem olyan marketingalapú utazó kiállítások voltak, melyeket Budapesten a WAM Design Centerben láthatott a nagyközönség. Ezeknek a tárlatoknak az egyetlen célja a minél magasabb profit elérése volt, ezért a látványra, az interaktivitásra, a bevonásra helyeztek óriási hangsúlyt – s mint látható, ezzel sikerült is elérni az egyébként nehezen megszólítható egyetemista csoportokat is.

Az interjúk során közvetlen és közvetett módon is érdeklődtünk arról, hogy az alanyok hogyan értékelik a múzeumok mai helyzetét, társadalomban betöltött szerepét. Az összes résztvevő úgy ítélte meg, hogy a múzeumokra szüksége van a társadalomnak, mert az ott őrzött tárgyak, az ott tárolt tudás megbízható, hiteles és a múzeumok nyújtják a garanciát arra, hogy mindez a jövő generációi számára is megőrződik. Tették mindezt az elbutuló világ, az internetes társadalmak ellenpontozásaként. A résztvevők szerint: *„a múzeum hiteles, mert a neten olvashatsz bármit, mondjuk felcsapsz egy Wikipédiát, de azt mindenki szerkesztheti. De a múzeumban hiteles dolgok vannak kiírva, a dátumok, az információk, stb, stb.”*; *„nem maradt volna fenn a kultúra, ha nem lennének múzeumok, mert a múzeumokkal tudunk visszaneézni, hogy mi volt akkor.”* Az elbutuló világban emeli ki a múzeumok fontosságát egy másik megszólaló: *„egyfajta biztosíték arra, hogy a kulturális értékek fennmaradnak. Ott mindig egy bizonyos kulturális szintet kap az ember, nem lesz silány, nem lesz gagyi, nem lesz buta, hanem mindig okos és informatív és kulturális marad. [...] A múzeum sose lesz buta.”* Egy másik alany kiemeli a megélhetőség, a valóság fontosságát: *„van egy különleges atmoszférája, például hogyha az interneten néztem meg a képet, az olyan semmi, ott van. De ha élőben nézem meg és a színek, és látom, hogy mondjuk az egy olajfestmény vagy hasonló, az is teljesen máshogy hat az emberre.”* Több alany kiemelte a múzeumok kultúrákövetítő szerepét is, ahol a múzeumok a kevésbé tehetősök számára is átélhetőséget, megélést kínálnak: *„ha például valakinek nincs pénze vagy lehetősége elutazni külföldre megismerni egy kultúrát, akkor például jó, mert így házböj jön a kultúra”*; *„olyanokat ismerek meg, amik nem elérhetőek számomra, de mégis idebozozták nekem őket, és szeretném úgy érezni magam, mintha ott lennék”*.

A múzeumba járó résztvevőket arról is kérdeztük, hogy miért járnak múzeumba, mi az az elem, ami miatt időről időre visszatérnek. A legtöbben a múzeumok különleges, elzárt világának érdekességét emelték ki, mely komoly távolságokra van az alanyok hétköznapi életétől, mindennapjaitól. Az egyik hallgató így érvelt: *„kicsit így kizökkenek a mindennapos dolgokból, és így bemegyek és totál más környezetben találkozok dolgokkal. [...] amikor kijövök, akkor azt tökre továbbgondolom, és jönnek az »inspik«.* Nekem erre nagyon jó szokott lenni, hogy kikapcsol arra a két órára az agyam.” Egy másik hallgató a flow-élményt is említette interjú közben: *„mikor Szegeden a Munkácsy-kiállítás volt, ott háromszor is jártam, kétszer sima megfigyelőként, harmadszor viszont csak simán megálltam a terem közepén, és éreztem a flow-t... Akkor éltem meg azt a pillanatot. Mert addig az volt, hogy persze, nézzük meg, mert meg kell nézni, mert tök híres, de az volt az a pillanat, mikor megálltam, és így körbenéztem, és felfogtam, hogy milyen gyönyörű ez úgy, ahogy van. És azóta így járok múzeumba, hogy az érzést is átvenni, nem csak azt, hogy mi van a képen.”* Ez az idézet jól szemlélteti az elvárt, formálisabb jellegű tanulás és múzeumlátogatás, valamint az önálló motivációból fakadó, megélt múzeumlátogatás közötti különbségeket. Több résztvevő említette az egyedüllét fontosságát, és az érettséget, melyre szerintük szükség van a múzeumi látogatáshoz: *„úgy érzem, hogy most értem meg rá, hogy fel tudjam dolgozni az ott látottakat. Megbeszélésem magammal, nincs ott tárlatvezető... Én például egyedül szeretek menni, ahol nincs ott tárlatvezető, valahol elidőzök, valamire csak ránézek és továbbhaladok. Hogy ezt így fel tudom magamnak dolgozni, saját nézőpontokat tudok bebozni.”* Jól láthatjuk, hogy bizonyos hallgatók igénylik a kiállítások, tárgyak, az események egyéni feldolgozását és az egyéni véleményalkotás, megélés lehetőségét.

Érdekes, hogy akadt olyan hallgató, aki sokkal kevésbé közelített kulturális, közművelődési szempontból a múzeumokhoz: *„amikor múzeumban vagyok, én mindig akarok venni a múzeumból, amit tök lelkesen bordok egy hétig, aztán meg már egy idő után nem is tudom, hol van. Szóval hogy Úristen, ilyen nagy benyomást tett rám a kiállítás, kell valami, ami hozzá kötődik, de utána el is felejttem.”* Ugyanez az interjúalany a későbbiekben elvárásait a következőképpen

fogalmazta meg: „*ha nem lennének anyagi korlátok, én ajándékokat osztogatnék a vendégeknek, mert a promós dolgokat imádják, és már csak azért is valaki bemenne, mert kapna egy füzetet, egy tollat, egy lufit, tökmindegy, főleg a gyerekek, és szerintem ez tőkre megmaradna az emberekben, hogy menjünk még, mert hátba kapunk még lufit. És mellette még művelődik is.*” Tehát ez a hallgató a múzeumok törvény által meghatározott egyik legfontosabb feladatát, a kultúra terjesztését másodlagos funkciónak tekinti – egy olyan járulékot, mely ráragad a látogatóra, ha betér a közgyűjteményekbe. A látogatót tehát nem múzeumi tartalommal invitálná be a falak közé, hanem különböző marketingfogásokkal. Ez az idézet jól tükrözi a múzeumba nem járó résztvevők véleményét, akik „*maguktól, csak úgy simán*” nem mennének múzeumba: a hallgatók szerint szükséges valami plusz, hogy az intézmények elérjék a hallgatók magasra helyeződött ingerküszöbét, és győzzenek az okostelefonokkal szemben.

A múzeumok árazásával kapcsolatban is elhangzottak vélemények a kutatás közben, ahol a résztvevők egybehangzóan úgy gondolták, hogy a minőségi, „*szűnes-szagos*” kiállítások sokszor felülárazottak egy átlaghallgató számára. Így előfordulhat, hogy az egyetemisták anyagi okok miatt nem mennek el olyan típusú kiállításokra sem, melyek az ő igényeiknek és elvárásaiknak megfelelően készültek el.

A kutatás tapasztalatai – Összegzés

A fókuszcsoporthoz tartozó kutatásunk során arra voltunk kíváncsiak, hogy a hallgatókban milyen kép él a múzeumokról, hogyan vélekednek a múzeumok mai helyzetéről, milyen emlékek, tapasztalatok határozzák meg véleményüket. Dolgozatunk eredményei alapján azt mondhatjuk, hogy a résztvevők pozitívan nyilatkoztak azokról a múzeumi kezdeményezésekről, a nyitott múzeumok jelenségéről, az újfajta kiállításokról, melyekről hallottak, melyek elérték őket. Összességében azonban mégis mind a mai napig hideg, rideg, merev templomoknak tekintik a múzeumokat – ennek a jelenségnek a feltárásában voltak nagy segítségünkre az asszociációs feladatok.

Az interjúk alapján azt tapasztaltuk, hogy a résztvevőknek vannak pozitív személyes tapasztalataik, élményeik a múzeumokról, azonban ez nem jelenti azt, hogy a hallgatókból automatikusan elkötelezett és rendszeres múzeumlátogató válik. Ennek okai között kereshetjük a sok negatív általános iskolai emléket, valamint a hallgatók megemelkedett ingerküszöbét, mely – mint több interjúban is elhangzott – nehezen érhető el az internet, a közösségi média és az okostelefonok világában. Ugyanakkor van elképzelésük a számukra ideális múzeumi világról, s ennek kapcsán komoly elvárásokat is hajlandóak megfogalmazni. Ezen elvárások közül kiemelkedik a látogatóközpontúság igénye, melyről az elméleti áttekintésünkben is hosszasan szóltunk, illetve a látogatók megszólításának megfelelő eszközeként tekintenek a storytellingre, a történetmesélésre, a megszemélyesítésre, a bevonódásra, valamint fontosnak tartják a megfogható, tapintható tárgyak használatát is.

Kritikaként róják fel, hogy a múzeumok nem képesek, avagy nem hajlandóak nyitni az újítások, a 21. század felé, melyre azonban óriási igényük lenne az interjú résztvevőinek. Ugyanakkor fontosnak tartják a múzeumok létét (még ebben a számukra kevésbé vonzó formában is): a hitelesség, a megőrzés biztosítékaként, szimbólumaként tekintenek a közgyűjteményekre.

A résztvevők lehetségesnek tartják, hogy a múzeumok tanulási térként is funkcionáljanak, de fontos különbséget tesznek az általános iskolai tapasztalatok és „*felnőtt létük*” tapasztalatai között. Az osztálykirándulások alkalmával történt múzeumlátogatásokat főként a formális tanuláshoz sorolják (kötelező jelleg), friss tapasztalataik alapján azonban informális tanulási térként is képesek a múzeumokra tekinteni.

A kutatás során több esetben alakult ki vita a résztvevők között: akadtak konzervatívabb és nyitottabb résztvevők, akik szemlélete sokszor különbözött bizonyos témák kapcsán. Ebből egyértelműen kitűnik, hogy a

résztevő hallgatók sem egy homogén csoport tagjai, hanem neveltetésől, szociális háttértől, világnézettől függően akár teljesen ellentétes módon is képesek véleményt formálni egy-egy múzeumi kérdés kapcsán.

Az interjúk elemzésekor megfigyeltük az alanyok szóhasználati szokásait is. A bennük élő múzeumi képpel kapcsolatban sokszor használták a „*rideg*”, „*hideg*”, „*távolí*”, „*merev*”, „*szögletes*” jelzőket, a múzeumokkal kapcsolatos elvárások tekintetében azonban pozitív tartalmú kifejezéseket használtak leginkább: „*pörgős*”, „*színes*”, „*interaktív*”, „*bevonó*”, „*nyitott*”. Az interjúk során az életkori sajátosságoknak megfelelően sok angol eredetű szóval, kifejezéssel találkoztunk, melyek a múzeum vonatkozásában jelentek meg – ezek közül a leggyakoribb a „*flow*”, a „*flow-élmény*”, valamint a „*hype*” volt. A résztvevők önmaguk színesebb kifejezésére további angol nyelvű szavakat is használtak, melyek nem konkrétan a múzeumok vonatkozásában értelmezhetők („*face to face*”, „*b*tch, please*”), azonban a korcsoport szóhasználatának megismerésében, annak értelmezésében fontos szerepet játszottak.

Összességében azt mondhatjuk, hogy az elkészült interjúk elemzése nagyban segített bepillantást nyerni a résztvevő egyetemisták múzeumképébe, s egyúttal segített értelmezni is azt. Az interjú tapasztalatai alapján egyértelműen látszik, hogy az egyetemisták nem zárkóznak el a múzeumi világtól, nyitottan állnak az új kezdeményezésekhez, azonban régi negatív emlékek erőteljesen élnek bennük, melyek nagyban befolyásolják a jelenleg is bennük élő, múzeumokról alkotott képet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Hegedűs Anita (2016): Egyetemisták és kultúrafogyasztás. In: Tudásmenedzsment, 2016/1, 99-108.

Out or In? The museum image of Szeged university students based on a qualitative study.

Anita Hegedűs

Addressing the young target audience is a serious challenge for the Hungarian museum sector. A unique part of this age group is represented by university students, who are present in large numbers not only in Budapest, but also in several rural university towns (e.g.: Debrecen, Szeged, Pécs), so they can also be a potential target group for museums. In this study, we present the results of a focus group research conducted among students of the University of Szeged.